

2026

rozi
izvještaj

Godišnji izvještaj o stanju ljudskih
prava LGBTI osoba u Bosni i
Hercegovini

ROZI IZVJEŠTAJ 2026.

Godišnji izvještaj o stanju ljudskih prava
LGBTI osoba u Bosni i Hercegovini

SARAJEVO, 2026.

Edicija *Ljudska prava Sarajevskog otvorenog centra*

Broj publikacije: 108

Naslov: Rozi izvještaj 2026: Godišnji izvještaj o stanju ljudskih prava LGBTI osoba u Bosni i Hercegovini

Autori_ ce i priređivači_ ce: Admir Adilović, Amil Brković, Amina Dizdar, Vesna Malešević, Darko Pandurević,

Urednik: Darko Pandurević

Lektura i korektura: Sandra Zlotrg

Prevod: CONTEXT O.D.

Prelom i dizajn: Adin Alispahić

Izdavač: Sarajevski otvoreni centar, www.soc.ba

Za izdavača: Emina Bošnjak

© Sarajevski otvoreni centar, www.soc.ba

Nekomercijalno umnožavanje, fotokopiranje ili bilo koji drugi oblik reprodukcije cijele publikacije ili njenih dijelova poželjno, uz obavezno prethodno pismeno informisanje izdavača na e-mail: office@soc.ba.

Izvještaj pokriva period od 1.1.2025. do 31.12.2025. godine, osim za podatke za koje je drugačije naznačeno.

Publikacija je rezultat rada na promociji ljudskih prava LGBTI osoba u okviru različitih programa Sarajevskog otvorenog centra, koje podržava Equality Fund uz finansijsku podršku Vlade Kanade i Vlade Ujedinjenog Kraljevstva.

Sadržaj ove publikacije isključiva je odgovornost izdavača i ni na koji način ne odražava stavove Equality Fund-a, Vlade Kanade i Vlade Ujedinjenog Kraljevstva

ISSN 2303-5552

SAŽETAK	7
NEGATIVNE PRAKSE	9
POZITIVNE PRAKSE	13
PRIORITETNE MJERE KOJE SE TREBAJU PODUZETI	17
I RAVNOPRAVNOST I SUZBIJANJE DISKRIMINACIJE	21
II KRIVIČNA DJELA POČINJENA IZ MRŽNJE I POTICANJE NA MRŽNJU	34
III SLOBODA OKUPLJANJA I UDRUŽIVANJA	39
IV PORODIČNI ŽIVOT I ISTOSPOLNE ŽIVOTNE ZAJEDNICE	42
V LJUDSKA PRAVA TRANSRODNIH OSOBA	45
VI LJUDSKA PRAVA INTERSPOLNIH OSOBA	49
VII AZIL	53
VIII ANTIRODNI AKTERI	58
IX AKTIVNOSTI U LOKALNIM ZAJEDNICAMA NA UNAPREĐENJU PRAVA LGBTI OSOBA	60
RJEČNIK LGBTI POJMOVA	69
O SARAJEVSKOM OTVORENOM CENTRU	74
AUTORI_CE	75

SAŽETAK

Stanje ljudskih prava LGBTI osoba u Bosni i Hercegovini 2025. i početkom 2026. godine obilježeno je izraženim kontrastima između normativnog okvira, ograničenih institucionalnih pomaka i svakodnevne stvarnosti u kojoj diskriminacija, nasilje i isključenost ostaju prisutni. Iako pravni i strateški okvir formalno prepoznaje zabranu diskriminacije i postavlja temelje za unapređenje ravnopravnosti, njegova implementacija ostaje fragmentirana, spora i često nedosljedna.

Posebno zabrinjava kontinuitet političkih i institucionalnih odluka koje direktno ili indirektno doprinose marginalizaciji LGBTI osoba. Primjeri poput izmjena Krivičnog zakona FBiH kojima je sužen obim zaštite, blokiranja javnih politika zbog spominjanja LGBTI tema te izostanka adekvatnog odgovora institucija na nasilje i govor mržnje ukazuju na postojanje snažnih otpora unutar sistema. Istovremeno, djelovanje antirodnih aktera sve više dobija institucionalne i finansijske dimenzije, čime se dodatno sužava prostor za unapređenje ljudskih prava i javni dijalog zasnovan na činjenicama.

S druge strane, određeni pozitivni pomaci potvrđuju da su promjene ipak moguće. Pravomoćne sudske presude koje prepoznaju diskriminaciju, formiranje radne grupe za izradu zakona o istospolnim partnerstvima te razvoj pojedinih servisa podrške, uključujući sigurnu kuću za LGBTI osobe predstavljaju važne, ali još uvijek izolovane korake naprijed. Ovi pomaci najčešće su rezultat dugotrajnog rada organizacija civilnog društva i pojedinačnih institucionalnih inicijativa, a ne sistemskog pristupa.

Jedan od ključnih nalaza ovog izvještaja jeste izražen jaz između formalno zagarantovanih prava i njihove stvarne dostupnosti. Ovaj jaz se manifestuje kroz neefikasno pravosuđe, nedostatak pouzdanih podataka, nizak nivo institucionalne odgovornosti i posebno kroz duboko nepovjerenje LGBTI osoba prema institucijama. Visok procenat neprijavlivanja diskriminacije i nasilja jasno ukazuje da se postojeći mehanizmi zaštite ne percipiraju kao sigurni, dostupni ili djelotvorni. privremena mjera, uz istovremeno pokretanje procesa izrade novog, sveobuhvatnog i provodivog dokumenta, predstavlja minimum neophodnog djelovanja kako bi se izbjegao potpuni zastoj u ovoj oblasti.

Dodatno, lokalni konteksti pokazuju značajne teritorijalne nejednakosti. Dok u pojedinim sredinama postoje određeni oblici podrške i vidljivosti, u drugim dijelovima zemlje LGBTI osobe ostaju gotovo potpuno nevidljive i bez pristupa osnovnim servisima. Ovakva neujednačenost dodatno produbljuje društvenu izolaciju i utiče na odluke o migraciji, čime se dugoročno slabi potencijal za razvoj lokalnih zajednica i inicijativa.

U tom kontekstu, posebno je važno pitanje javnih politika i strateškog djelovanja. Istek važenja Akcionog plana za unapređenje ljudskih prava LGBTI osoba dodatno naglašava potrebu za hitnim i koordiniranim institucionalnim odgovorom. Produženje postojećeg plana kao privremena mjera, uz istovremeno pokretanje procesa izrade novog, sveobuhvatnog i provodivog dokumenta, predstavlja minimum neophodnog djelovanja kako bi se izbjegao potpuni zastoj u ovoj oblasti.

Ukupno gledano, Bosna i Hercegovina se nalazi u fazi u kojoj formalni standardi postoje, ali njihova transformacija u stvarnu ravnopravnost zahtijeva znatno snažniji politički, institucionalni i društveni angažman. Ključni izazov u narednom periodu neće biti samo donošenje novih zakona i politika, već njihova dosljedna i efikasna primjena, uz aktivno uključivanje LGBTI zajednice u procese donošenja odluka.

Bez takvog pristupa, postojeći napredak će ostati parcijalan i reverzibilan, dok će se postojeće nejednakosti dodatno produbljivati. Nasuprot tome, sistemski, koordiniran i inkluzivan pristup može doprinijeti stvaranju društva u kojem su prava LGBTI osoba stvarno ostvariva, a ne samo formalno priznata.

NEGATIVNE PRAKSE

Izmjene Krivičnog zakona FBiH u kontekstu zaštite od nasilja i diskriminacije

U maju 2025. Predstavnički dom Parlamenta FBiH usvojio je Prijedlog zakona o izmjenama i dopunama Krivičnog zakona FBiH. Ove izmjene imale su za cilj harmonizaciju pravnog okvira za zaštitu od nasilja nad ženama i nasilja u porodici s Istanbulsom konvencijom. Usvojeni Prijedlog je predstavljao značajno unapređenje zakona, uključujući sveobuhvatnu definiciju porodice. Ženske nevladine organizacije su dostavljale prijedloge koji su djelimično prihvaćeni i inkorporirani u Prijedlog zakona. U junu 2025. o Prijedlogu se raspravljalo u Domu naroda Parlamenta FBiH. Jedan od delegata, član konzervativne partije u BiH i predsjedavajući Zakonodavno-pravne komisije Doma naroda Parlamenta FBiH, usprotivio se definiciji “životnog partnera” koji je definisan kao “osoba koja s drugom osobom živi u zajednici koja ima trajniji karakter”. Ovu definiciju nazvao je pokušajem legalizacije istospolnih zajednica pod krinkom zaštite žena od nasilja u porodici i femicida. Stoga je predložio da se naprave izmjene kojima će se precizirati da se radi o zajednici osoba suprotnog spola.¹ Dom naroda PFBiH usvojio je njegov prijedlog, Vlada FBiH je promptno prihvatila amandman, te je novi Krivični zakon FBiH stupio na snagu 9. augusta 2025. godine. Ovakvo postupanje predstavlja ozbiljno podrivanje standarda predviđenih Istanbulsom konvencijom. Prema Konvenciji, nasilje u porodici predstavlja svako djelo “fizičkog, seksualnog, psihičkog odnosno ekonomskog nasilja do kojeg dođe u porodici ili domaćinstvu odnosno između bivših odnosno sadašnjih supružnika odnosno partnera, **nezavisno od toga da li učinilac dijeli ili je dijelio domaćinstvo sa žrtvom.**”² Svaka država potpisnica je dužna obezbijediti zaštitu žrtava bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi, uključujući seksualnu orijentaciju i rodni identitet.³ Značaj ove izmjene je naročito došao do izražaja u slučaju koji se desio ubrzo nakon toga. U Tuzli je policijska službenica prijetila ubistvom bivšoj partnerici. Krivično djelo koje joj je stavljeno na teret je ugrožavanje sigurnosti, a ne nasilje u porodici, iako se radilo o osobama koje su bile u intimnoj vezi.⁴

Također, prijedlozi organizacija civilnog društva za uvođenje krivičnog djela javnog izazivanja i poticanja na nasilje i mržnju, koje bi obuhvatilo širi spektar zaštićenih karakteristika uključujući spol, seksualnu orijentaciju i rodni identitet, nisu prihvaćeni. Prema Ministarstvu pravde FBiH, takve izmjene ne smatraju se potrebnim pri usklađivanju krivičnog zakonodavstva s Istanbulskom konvencijom. Ovakav stav je zabrinjavajući jer ne prepoznaje govor mržnje i poticanje na nasilje kao oblik rodno zasnovanog nasilja koje pogađa žene i LGBTI osobe.

-
1. *Zakonodavno-pravna komisija Doma naroda Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine, Amandman na Prijedlog zakona o izmjenama i dopunama Krivičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine, br. 02-02-882/25, 10. juni 2025, amandman na čl. 2, st. (17).*
https://parlamentfbih.gov.ba/v2/userfiles/file/Materijali%20u%20proceduri_2025/Amandman_zpk_na%20krivicni.pdf
 2. *Vijeće Evrope, Konvencija Vijeća Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija), Istanbul, 11. maj 2011, čl. 3(b),*
<https://rm.coe.int/168046246e>
 3. *Ibid., čl. 4, st. 3.*
 4. *“Policajka iz Tuzle završila u pritvoru, terete je da je bivšoj partnerici prijetila ubistvom”, Klix.ba, 28. august 2025,*
Bh. povorka ponosa, “Neefikasnost rada Institucije ombudsmena dovodi do nezaštićenosti LGBTIQ osoba”, Bh. povorka ponosa (4. mart 2025) <https://povorkaponosa.ba/2024/10/neeefikasnost-rada-institucije-ombudsmena-dovodi-do-nezasticenosti-lgbtiq-osoba/>
[pristupljeno 9. april 2025].

Kontinuitet nerada institucija Republike Srpske povodom napada na LGBTIQ aktiviste_kinje u Banjoj Luci iz marta 2023.

Iako su prošle tri godine od napada na LGBTI aktiviste_kinje u Banjoj Luci, još uvijek niko nije odgovarao.¹ Ustavna apelacija (AP-2365/23) koju su aktivisti_kinje Bh. povorke ponosa podnijeli Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine i dalje je u toku. Apelacija se odnosi na propust javnih vlasti u Republici Srpskoj da osiguraju djelotvornu zaštitu i provedu efektivnu istragu nakon napada na LGBTI osobe i njihove podržavaoce. U pogledu krivičnih postupaka, Republičko javno tužilaštvo je donijelo rješenje kojim nalaže da se istraga protiv policijskog službenika nastavi.

Također, dva ranije odvojena predmeta su spojena u jedan. Predmeti su i dalje u fazi istrage.

Neusvajanje strategije za mlade zbog termina “LGBTQ+”

U februaru 2025. Vlada Federacije BiH usvojila je Prijedlog strategije za mlade FBiH za period od 2025. do 2034. godine,² koji je potom upućen u parlamentarnu proceduru. Prijedlog je uvršten na dnevni red sjednice Predstavničkog doma Parlamenta FBiH koja se održala u aprilu 2025. No, dnevni red je oboren, a prema navodima medija,³ jedan od razloga je upravo tekst Prijedloga strategije za mlade. Naime, u SWOT analizi Prijedloga strategije navodi se niz prilika u različitim oblastima. U oblasti obrazovanja jedna od prilika je:

“Razvoj/unapređenje programa kao što su: podrška studentima slabijeg imovinskog statusa, nabavka literature za studij, podrška provedbi projekata uređenja prostora za boravak, rekreaciju i rad studenata, podrška projektima u oblasti zdravih stilova života u odgojno-obrazovnim ustanovama u FBiH, podrška takmičenjima i manifestacijama, podrška projektima uklanjanja predrasuda prema LGBTQ+ populaciji, podrška studentima romske nacionalnosti.”

Zbog samo jednog spomena LGBTI zajednice, cijeli dokument je odbačen. To potvrđuje i saopštenje Kluba zastupnika HDZ 1990 – HNP u kojem objašnjavaju da su odlučili uskratiti podršku dnevnom redu sjednice:

“[...] prvenstveno iz razloga što se na dnevnom redu nalazila ‘Strategija za mlade’ predložena od strane Vlade FBiH koja nam je bila problematična jer u pojedinim dijelovima promovira LGBT kulturu i potiče na programe LGBT [...] nismo htjeli riskirati

vođenje LGBT ideologije kroz sferu kulture i derogiranje nadležnosti Županija, te smo odlučili uskratiti podršku dnevnom redu današnje sjednice.”⁴

Na ovaj način vlast FBiH poslala je jasnu poruku da društvo u kojem je zabranjeno nasilje i diskriminacija nad marginaliziranim skupinama nije poželjno.

Neresponzivnost tužilaštava i neaktivnost u vođenju podataka o krivičnim djelima iz mržnje

U januaru 2025. Visoko sudsko i tužilačko vijeće poslalo je instrukciju svim pravosudnim institucijama u BiH o obavezi i načinu vođenja evidencije o krivičnim djelima počinjenim iz mržnje. To znači da je svaka institucija, ukoliko utvrdi da je određeno krivično djelo počinjeno pod otežavajućom okolnosti, odnosno iz mržnje, dužna to djelo evidentirati u CMS-u kao zločin iz mržnje. No, prilikom prikupljanja podataka za potrebe ovog izvještaja, neka od tužilaštava su u svom odgovoru navela da u elektronskoj bazi podataka za rad na predmetima u pravosuđu ne postoji mogućnost obrade podataka za krivična djela iz mržnje. Prema njihovoj izjavi, tužilaštvo vodi evidencije samo po imenu i prezimenu prijavljenih lica/podnosilaca krivičnih prijava. Nakon zaprimljenog odgovora, SOC je informisao VSTV o nedosljednom pridržavanju uputstva, te je VSTV uputio adekvatan dopis svim relevantnim institucijama podsjećajući ih o izvršenom ažuriranju TCMS i CMS sistema.

1. Mary Lawlor, *Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights defenders*, (Ženeva, Vijeće za ljudska prava, 2026), str. 12-13, preuzeto:

<https://docs.un.org/en/A/HRC/61/40/Add.1> [pristupljeno: 10. mart 2026]

2. Vlada Federacije Bosne i Hercegovine, *Odluka o usvajanju Strategije za mlade Federacije Bosne i Hercegovine za period 2025–2034. godine i Strategija za mlade Federacije Bosne i Hercegovine za period 2025–2034. godine* (Sarajevo, 2025), preuzeto:

https://drive.google.com/file/d/1MwJR7zhPmifbuiDHeJ_EiWDXB-pxMWXt/view [pristupljeno: 19. mart 2026]

3. Čamdžić: *U Strategiji za mlade je 'sporan' bio termin LGBT, nekome je to zasmetalo*, *N1*, 27.

maj 2025, <https://n1info.ba/vijesti/camdzic-u-strategiji-za-mlade-je-sporan-bio-termin-lgbt-nekome-je-to-zasmetalo/>

4. “Predsjednik Kluba HDZ 1990 – HNP u Parlamentu FBiH Stipe Tokić: Strategiju za mlade treba doraditi”, *HDZ 1990*, 2025 <https://hdz1990.ba/predsjednik-kluba-hdz-1990-hnp-u-parlamentu-fbih-stipe-tokic-strategiju-za-mlade-treba-doraditi/>

POZITIVNE PRAKSE

Prva pravosnažna presuda za diskriminaciju na osnovu seksualne orijentacije/rodnog identiteta

Nakon preko šest godina ukupnog vođenja sudskog spora, Kantonalni sud u Sarajevu donio je prvu pravosnažnu presudu kojom je utvrđena diskriminacija na osnovu seksualne orijentacije, rodnog identiteta i spolnih karakteristika. Presuda se odnosi na javni istup tadašnje zastupnice u Skupštini Kantona Sarajevo, Samre Ćosović-Hajdarević. Ona je na Facebooku, nakon najave prve Bh. povorke ponosa 2019. godine, objavila status koji je, između ostalog, sadržavao pozive na segregaciju, izolaciju i diskriminaciju LGBTI osoba: “Svako ima pravo na život kakav želi, tako isto imamo i mi svoje pravo da biramo s kim želimo da živimo. Želim da se ovakvi ljudi izoluju i sklone što dalje od naše djece i društva. Neka idu negdje drugo i prave sebi grad, državu, zakone i svoja prava koja im niko neće osporavati. Ali ovdje NE!” SOC je u oktobru 2019. podnio tužbu protiv zastupnice, tvrdeći da je svojim javnim istupom diskriminisala LGBTI osobe i poticala na mržnju. O ovom predmetu 2022. donesena je prvostepena presuda na Općinskom sudu u Sarajevu, nakon čega je tužena iskoristila pravo na žalbu, koja je odbačena kao neosnovana. Presuda predstavlja prelomni trenutak za zaštitu ljudskih prava u BiH. Prvi put je pravosnažno potvrđeno da su seksualna orijentacija, rodni identitet i spolne karakteristike stvarni i primjenjivi osnovi zaštite od diskriminacije.¹

Također, početkom 2026. godine, Osnovni sud u Banjoj Luci donio je prvostepenu presudu Miloradu Dodiku za poticanje na diskriminaciju.² Više u poglavlju I Ravnopravnost i suzbijanje diskriminacije – Dokumentovani slučajevi.

1. Sarajevski otvoreni centar, <https://soc.ba/donesena-prva-pravnosnazna-presuda-u-bih-za-diskriminaciju-prema-lgbti-osobama/> [pristupljeno: 10. mart 2026]

2. Detektor, “Sud u Banjaluci utvrdio da je Milorad Dodik diskriminisao LGBT osobe”, 16. mart 2026. Dostupno na: <https://detektor.ba/2026/03/16/sud-u-banjaluci-utvrdio-da-je-milorad-dodik-diskriminisao-lgbt-osobe/> [pristupljeno: 16. mart 2026]

Radna grupa za istospolna partnerstva u FBiH

Nakon dvije godine blokade imenovanja člana radne grupe iz Federalnog ministarstva zdravstva, dana 4. juna 2025. godine Vlada FBiH je na 56. sjednici donijela Rješenje o formiranju ekspertne radne grupe koja će izraditi lex specialis propis – Zakon o životnim zajednicama osoba istog spola u Federaciji Bosne i Hercegovine.¹ U Rješenju je navedeno: “Zadatak Ekspertne radne grupe iz tačke I. ovog rješenja je da izradi tekst lex specialis propisa – Zakona o životnim zajednicama osoba istog spola u Federaciji Bosne i Hercegovine i isti uputi Vladi Federacije Bosne i Hercegovine. Ekspertna radna grupa, prilikom izrade teksta Zakona, dužna je da se rukovodi Izvještajem sa javne rasprave održane 09.12.2022. godine, Izvještajem o radu Interresorne radne grupe za analizu propisa u okviru kojih istospolni parovi iz životne zajednice mogu ostvariti prava koja proizilaze iz Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, Informacijom Federalnog ministarstva unutrašnjih poslova, broj 01-03-02-1/21 od 10.10.2022. godine i Akcionim planom za unapređenje ljudskih prava i osnovnih sloboda LGBT osoba u Bosni i Hercegovini za period 2021-2024. godine i svim drugim relevantnim dokumentima iz te oblasti s ciljem da se obuhvati što širi obim prava LGBT osoba sa odgovarajućim evidencijama i registrom.” Radna grupa je u oktobru 2025. krenula s izradom prednacrtu Zakona o životnim zajednicama osoba istog spola u Federaciji Bosne i Hercegovine i do trenutka pisanja ovog izvještaja nije završila posao. SOC učestvuje u radu radne grupe kao aktivni posmatrač.

Definicija “bliske osobe” u Krivičnom zakonu FBiH

Iako je usvojena inicijativa delegata Doma naroda PFBiH da se “životni partner” definiše kao “osoba koja s drugom osobom suprotnog spola živi u zajednici koja ima trajniji karakter”, novi Krivični zakon FBiH je zadržao definiciju “bliske osobe”. Prema toj definiciji, u bliske osobe spadaju, između ostalih, “sadašnji ili bivši partner u emotivnoj ili intimnoj vezi, nezavisno od toga da li učinitelj dijeli ili je dijelio domaćinstvo sa žrtvom”.² Shodno tome, nasilje učinjeno unutar istospolne zajednice trebalo bi se tretirati kao nasilje u porodici. No, slučaj iz Tuzle u kojem je policajka prijetila ubistvom bivšoj partnerici pokazuje da u praksi to ipak nije slučaj. Zbog manjka informacija o konkretnom slučaju ne možemo tvrditi da je Tužilaštvo TK moglo drugačije kvalifikovati ovakvo postupanje.

Zaustavljanje distribucije i promocije antirodnog priručnika u školama

Tokom 2025. organizacija “Roditelji za prava djece” objavila je priručnik pod nazivom “Podsticanje vrlina: Priručnik za borbu protiv nasilja kroz podsticanje vrlina kod učenika”, uz izjavu da je objavu odobrilo i finansiralo Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske. Priručnik obiluje netačnim informacijama, štetnim narativima i stereotipima usmjerenim na LGTBI osobe i žene. Navest ćemo samo neke od problematičnih dijelova priručnika.

“Čak su i crtani filmovi za djecu puni nastranosti i nasilja, a u Diznijevim crtanim filmovima polovina likova su pripadnici LGBTIQ+ zajednice. Ljudi koji mijenjaju pol su ‘normalna’ pojava, a sve više su ‘atraktivna’ nebinarna djeca slavni ličnosti. [...] Sve rečeno utiče na dezorijentaciju zrele osobe, a kamoli djeteta. Kako onda mlada osoba u današnje vrijeme da odoli iskušenjima današnjice i izraste u zdravu i stabilnu ličnost?! [...] Otvoren je prostor za feminizam, čime je pokrenut rat protiv muške prirode, podstičući mladiće čak i da se stide da budu prirodni i normalni muškarci. [...] Feminiziran muškarac je propast društva, jer nema više ko da čuva porodicu. Ako ozdravi muškarac, ima nade i za žene, a time i za cijeli narod.”³

Ipak, ohrabruje reakcija Ministarstva prosvjete i kulture Republike Srpske koje je na upit Helsinškog parlamenta građana Banja Luka odgovorilo da priručnik nije odobren za upotrebu u vaspitno-obrazovnim ustanovama u RS-u te da Ministarstvo nije dalo saglasnost na sadržaj publikacije niti je odobrilo njenu distribuciju ili upotrebu u školama, ali jeste finansiralo štampanje.

1 Rješenje objavljeno u Službenim novinama FBiH, broj 43/2025 [pristupljeno: 5. mart 2026]

2. Krivični zakon Federacije Bosne i Hercegovine (“Službene novine FBiH” br. 36/03, 37/03, 21/04, 69/04, 18/05, 42/10, 42/11, 59/14, 76/14, 46/16, 75/17, 31/20, 44/22 i 42/23), čl. 2 (16), <https://www.paragraf.ba/propisi/fbih/krivichni-zakon-federacije-bosne-i-hercegovine.html>

3. Udruženje građana Roditelji ZA prava djece, Podsticanje vrlina: priručnik za borbu protiv nasilja kroz podsticanje vrlina kod učenika, Banja Luka: Srbccko sabranje Baštinik, 2025.

Nakon saznanja da se priručnik navodno distribuira u školama, Ministarstvo je uputilo obavještenje osnovnim i srednjim školama da ih obavijeste ukoliko dođe do pojave ili distribucije materijala koji nema odobrenje nadležnih institucija. Priručnik je, zajedno s dostavljenim elaboratom i recenzijama, upućen Republičkom pedagoškom zavodu RS-a radi stručne ocjene i analize u postupku odobravanja, te je Zavod dostavio mišljenje u kojem navodi da publikacija ne ispunjava stručne i etičke standarde propisane važećim pravilnicima, te da u postojećem obliku ne može dobiti pozitivno mišljenje za upotrebu u vaspitno-obrazovnom procesu.¹

1. Dopis Ministarstva prosvjete i kulture RS-a dostavljen Helsinškom parlamentu građana Banja Luka, 30. januar 2026.

PRIORITETNE MJERE KOJE SE TREBAJU PODUZETI

Produženje postojećeg Akcionog plana

S obzirom da je važenje trenutnog LGBTI Akcionog plana isteklo krajem 2025. potrebno je da Agencija za ravnopravnost spolova BiH pristupi izradi novog izvještaja koji bi fokus stavio na sve aktivnosti koje nisu implementirane do kraja 2025. godine. Međutim, kako izrada ovakvog dokumenta podrazumijeva složeno koordiniranje svih nivoa vlasti, a imajući na umu sve izražajnije antirodne inicijative, posebno u RS-u, produženje važenja trenutnog akcionog plana je također opcija koju bi trebalo razmotriti.¹

Pisanje novog Specijalnog izvještaja o pravima LGBTI osoba

U 2026. godini navršava se deset godina otkako je Institucija ombudsmena za ljudska prava BiH objavila prvi službeni državni izvještaj o ljudskim pravima LGBT osoba u BiH.² Imajući na umu da smo za ovako dug period bilježili brojne primjere pozitivne i negativne prakse, smatramo da je neophodno uraditi novu verziju ovog izvještaja kako bi se, između ostalog, prikazao stepen implementacije preporuka ombudsmena iz 2016. godine.

Usvajanje Zakona o životnim zajednicama istog spola u FBiH

Radna grupa koja radi na izradi Zakona o životnim zajednicama osoba istog spola u FBiH trebala bi, imajući na umu Opće izbore u 2026, u što skorije vrijeme dostaviti Vladi FBiH prednacrt zakona koji bi Vlada FBiH uputila u parlamentarnu proceduru. Od 46 država članica Vijeća Evrope, 22 države su zakonski dozvolile sklapanje istospolnih brakova.³ Dodatno, deset država je pravno priznalo registriranje civilnih unija/partnerstava.⁴ BiH spada u onaj krug država članica koje nisu uopće pravno prepoznale porodični život istospolnih partnera_ki. S obzirom na položaj Evropske konvencije o ljudskim pravima u domaćem pravnom sistemu,⁷ praksa Evropskog suda za ljudska prava je tumačenjem člana 8. Konvencije iskristalizirala pozitivnu obavezu država da u svojim pravnim sistemima priznaju istospolne partnere_ke.⁶

Pravno priznavanje rodnog identiteta i pokrivanje troškova prilagodbe spola zdravstvenim osiguranjem

Iz važećih pravnih propisa u BiH nije jasno da li se pravna promjena oznake spola uvjetuje prolaskom “potpune” ili “djelimične” (medicinske) prilagodbe spola. Stoga je neophodno da BiH, njeni entiteti i Brčko distrikt regulišu pravnu promjenu spola tako da se usvoje zakoni i drugi propisi koji će na sistematski i sveobuhvatan način regulisati proceduru promjene oznake spola i jedinstvenog matičnog broja u ličnim dokumentima. Procedura se treba zasnivati na medicinskoj dokumentaciji koja potvrđuje da osoba živi u drugom rodnom identitetu, odnosno koja dokazuje stadij tranzicije u kojem se osoba nalazi. Još i važniji jeste vlastiti zahtjev trans osobe i pravo na samoodređenje, bez zahtjeva za prethodnom bilo kakvom medicinskom intervencijom, u slučajevima kada osobe kroz to ne žele prolaziti.

To znači da je potrebno zakonom ili podzakonskim aktom u entitetima i distriktu definirati šta jeste “promjena spola” koju je izvršila zdravstvena ustanova, šta to čini medicinsku dokumentaciju kojom se dokazuje prilagodba spola, te koja je nadležna zdravstvena ustanova koja bi vršila tumačenje. Također, potrebno je život u drugom rodnom identitetu prepoznati kao osnov za upravne postupke promjene spola.

1. Admir Adilović et al., *Rozi izvještaj 2025: Godišnji izvještaj o stanju ljudskih prava LGBTI osoba u Bosni i Hercegovini*, Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar, 2025, str. 11-12, preuzeto: https://soc.ba/site/wp-content/uploads/2025/05/Rozi-izvjestaj-2025_1105_web.pdf [pristupljeno: 10. mart 2026]

2. Jasminka Džumhur, Nives Jukić i Ljubinko Mitrović, *Specijalni izvještaj o pravima LGBT osoba u Bosni i Hercegovini*, Banja Luka: Institucija ombudsmena za ljudska prava BiH, 2016, preuzeto: https://ombudsmen.gov.ba/documents/obnudsmen_doc2016110413333704eng.pdf [pristupljeno: 10. mart 2026]

3. *Andora, Austrija, Belgija, Danska, Estonija, Finska, Francuska, Njemačka, Grčka, Island, Irska, Lihtenštajn, Luksemburg, Malta, Holandija, Norveška, Portugal, Slovenija, Španija, Švedska, Švajcarska i Ujedinjeno Kraljevstvo*

4. *Hrvatska (životno partnerstvo), Kipar (civilna kohabitacija/partnerstvo), Češka (registrovano partnerstvo), Mađarska (civilna partnerstva – određena pravna priznanja), Latvija (civilne unije od 1.7.2024), Litvanija (civilna partnerstva od 2025), Monako (koabitacijski ugovori – ograničena priznanja), Crna Gora (životna partnerstva), Italija (civilna partnerstva) i San Marino (civilna partnerstva)*

5. *Ustav Bosne i Hercegovine, član II/2 i II/6, Aneks IV Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini*, <https://www.ustavnisud.ba/bs/ustav-bih> [pristupljeno: 10. mart 2026].

6. *Evropski sud za ljudska prava, Schalk i Kopf protiv Austrije, br. 30141/04, paragrafi 94–95, 24. juni 2010; Oliari i drugi protiv Italije, br. 18766/11 i 36030/11, 21. juli 2015; Orlandi i drugi protiv Italije, br. 26431/12, 26742/12, 44057/12 et al., 13. decembar 2017; Fedotova i drugi protiv Rusije, br. 40792/10, 30538/14 i 43439/14, 17. januar 2023; Maymulakhin i Markiv protiv Ukrajine, br. 75135/14, 1. septembar 2023; Buhuceanu i drugi protiv Rumunije, br. 20081/19 i 20 drugih, 25. septembar 2023; Przybyrszewska i drugi protiv Poljske, br. 11454/17 i 9 drugih, 12. mart 2024.*

Prilagodbu spola (hormonska terapija, operativni zahvati) trans osobe mogu obaviti isključivo u inostranstvu, jer medicinske ustanove u BiH nemaju dovoljno osoblja obučenog da pruži podršku osobama u procesu tranzicije. Troškove medicinskog procesa tranzicije, koje snose same trans osobe, zvanični sistem zdravstvenog osiguranja ne refundira, što dodatno produžava proces tranzicije i povećava ukupne finansijske troškove.

Osim pravnog prepoznavanja roda, nužnost je i omogućavanje prilagodbe spola (hormonska terapija, operativni zahvati) trans osobama u Bosni i Hercegovini, definisanjem dužnosti medicinskih institucija da uspostave timove, opreme zdravstvene ustanove i obuče stručnjake_inje koji_e bi mogli_e pratiti proces i voditi medicinske procedure prilagodbe spola u BiH, kao i obaveza zavoda za zdravstveno osiguranje da troškove ovih procedura pokrivaju iz zdravstvenog osiguranja.

Ovi koraci podrazumijevaju kontinuirane i sistematične edukacije bh. medicinskih stručnjaka_inja i zdravstvenih radnika_ca u granama psihologije, psihijatrije, endokrinologije, ginekologije, pedijatrije, urologije, plastične, rekonstruktivne i estetske hirurgije o adekvatnom, trans inkluzivnom i trans specifičnom pružanju usluga i podrške trans osobama u procesu tranzicije.

Urediti oblast socijalne zaštite kako bi se pružila sveobuhvatna podrška LGBTI žrtvama nasilja u porodici

Nakon okončanja projekta koji je, uz finansijsku podršku Vijeća Evrope, omogućio uspostavljanje prve sigurne kuće za LGBTI žrtve nasilja u porodici pod vodstvom fondacije Krila nade, doveden je u pitanje njen opstanak. Nekoliko je razloga za nestabilnu finansijsku situaciju, što znači da se problemu treba pristupiti iz više uglova kako bi se pokrili svi aspekti.

Prije svega, postoji samo jedna sigurna kuća za LGBTI žrtve nasilja u porodici, što znači da je ona otvorena za osobe iz cijele BiH. To predstavlja problem jer se sredstva za finansiranje sigurnih kuća obezbjeđuju, između ostalog, iz budžeta kantona. Ukoliko žrtva dolazi s područja drugog kantona, moraju postojati međukantonalni sporazumi o saradnji između relevantnih tijela. To za sigurnu kuću za LGBTI žrtve nasilja u porodici znači da je potrebno obezbijediti potpisivanje sporazuma o saradnji sa svim kantonima te relevantnim institucijama u Republici Srpskoj.

Kako bi rješavanje ovog problema urodilo plodom, potrebno je prevazići i drugu prepreku u pružanju zaštite. Prema Zakonu o zaštiti od nasilja u porodici i nasilja prema ženama u FBiH, rješenje o smještaju u sigurnu kuću donosi nadležni organ starateljstva, odnosno centar za socijalni rad.¹ Bez tog rješenja, boravak žrtve ne može se pokriti iz javnih sredstava. To znači da žrtva mora obavijestiti policiju ili nadležni organ starateljstva, i upravo tu leži prepreka, jer LGBTI zajednica ima nizak stepen povjerenja u institucije koje čine sistem zaštite.² Potrebno je kontinuirano sprovoditi obuke za policiju i centre za socijalni rad, imenovati kontakt-osobe u ovim institucijama za rad s LGBTI žrtvama nasilja u porodici, ali i omogućiti lako dostupan pristup sigurnim kućama³ bez uslovljavanja prijavom nadležnim institucijama.

1. *Zakon o zaštiti od nasilja u porodici i nasilja prema ženama u Federaciji Bosne i Hercegovine, "Službene novine FBiH" br 19/25, čl. 57 (4), <https://www.paragraf.ba/propisi/fbih/zakon-o-zastiti-od-nasilja-u-porodici.html>*

2. *Amina Dizdar, LGBTI osobe u sistemu zaštite od nasilja u porodici. Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar, 2024.*

3. *Konvencija Vijeća Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici, čl. 23, <https://rm.coe.int/168008482e>*

I RAVNOPRAVNOST I SUZBIJANJE DISKRIMINACIJE

Međunarodni pravni standardi i obaveze Bosne i Hercegovine

Dokumenti u nastavku predstavljaju osnovu za izgradnju i izmjene zakonodavstva i javnih politika u BiH, te standard koji bi trebao voditi ravnopravnosti i smanjenju stepena diskriminacije LGBTI osoba u BiH. Njihov značaj proizlazi iz članstva Bosne i Hercegovine u međunarodnim i regionalnim organizacijama, kao i iz položaja koji ovi dokumenti imaju u pravnom poretku BiH. Princip nediskriminacije u Univerzalnoj deklaraciji o ljudskim pravima, Međunarodnom paktu o građanskim i političkim pravima, Međunarodnom paktu o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima Ujedinjenih nacija, Povelji o osnovnim pravima EU¹ odnosi se, kao i u Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima,² i na LGBTI osobe. Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije nad ženama (CEDAW) posebno je relevantna za zaštitu lezbejki, biseksualnih i transrodnih žena. Odbor za ukidanje diskriminacije žena (CEDAW) u Zaključnim napomenama o Šestom periodičnom izvještaju BiH preporučuje državama članicama da osiguraju poštovanje ljudskih prava lezbejki, biseksualnih i transrodnih žena i osiguraju da se u nacionalnim akcionim planovima za ravnopravnost spolova obradi tema stigme i diskriminacije protiv njih u svim sferama života.³ Konvencija Vijeća Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija) obavezuje države potpisnice da osiguraju žrtvama nasilja zaštitu bez diskriminacije po bilo kojem osnovu, uključujući seksualnu orijentaciju i rodni identitet.⁴

-
1. Član 21. Povelje Europske unije o temeljnim pravima (2016/C 202/02), Službeni list Europske unije C 202/389 od 7. juna 2016. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:12016P/TXT&from=RO> [pristupljeno: 5. mart 2026]
 2. Iako seksualna orijentacija, rodni identitet i spolne karakteristike nisu eksplicitno prepoznate u članu 14. EKLJP-a i članu 1 Protokola broj 12 uz EKLJP, ESLJP je svojom praksom prepoznao i ove zaštićene karakteristike (vidi odluke Salgueiro da Silva Mouta protiv Portugala, br. 33290/96, paragraf 28, 21. decembar 1999; Fretté protiv Francuske, br. 36515/97, paragraf 32, 26. februar 2002; A.M. i drugi protiv Rusije, br. 47220/19, paragraf 73, 22. novembar 2021; Semenya protiv Švicarske, br. 10934/21, paragraf 169, 11. juli 2023).
 3. Preporuka 44, "Zaključne napomene o šestom periodičnom izvještaju Bosne i Hercegovine" Odbora za ukidanje diskriminacije žena od 8. novembra 2019. godine. https://arsbih.gov.ba/wp-content/uploads/2020/06/BOS_CEDAW-C-BIHConcluding-Observations-6_AsAdopted.pdf [pristupljeno: 5. mart 2026]
 4. Član 4, stav 3 Konvencije Vijeća Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici CM(2011)49 od 7. aprila 2011. https://arsbih.gov.ba/wp-content/uploads/2014/01/CAHVIO_B.pdf [pristupljeno: 5. mart 2026]

Domaći pravni okvir

Zabrana diskriminacije LGBTI osoba regulisana je u dva systemska zakona: Zakonu o ravnopravnosti spolova u BiH (ZORS) iz 2003. godine i Zakonu o zabrani diskriminacije (ZZD) iz 2009. godine. Dok je ZORS, kojim se zabranjuje diskriminacija na osnovu “spolnog izražavanja i/ili orijentacije“, deklarativnog karaktera u kontekstu zaštite LGBTI osoba od diskriminacije,¹ ZZD nudi sveobuhvatnu zaštitu od diskriminacije u svim oblastima javnog života, uključujući obrazovanje, zapošljavanje, zdravstvo, dostupnost usluga itd. ZZD eksplicitno štiti LGBTI osobe od diskriminacije tako što navodi seksualnu orijentaciju, rodni identitet i spolne karakteristike kao zabranjene osnove diskriminacije. Iako je samim ZZD-om predviđena obaveza da se zakoni na državnom, entitetskom i kantonalnom nivou usklađuju s njim, i dalje veliki broj zakona ne uključuje seksualnu orijentaciju, rodni identitet i spolne karakteristike kao osnove na kojima je zabranjena diskriminacija.

Institucionalno djelovanje za zaštitu od diskriminacije

Za potrebe izvještavanja o institucionalnom djelovanju, SOC je poslao četiri zahtjeva za pristup informacijama, i to Agenciji za ravnopravnost spolova BiH, Instituciji ombudsmena za ljudska prava BiH, Gender centru Vlade FBiH i Centru za jednakost i ravnopravnost polova Republike Srpske.

Agencija za ravnopravnost spolova BiH (ARS BiH) informisala nas je da tokom 2025. godine nije zaprimila nijedan zahtjev za ispitivanje povreda Zakona o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini koji bi se ticao kršenja člana 2. stav (3) Zakona o zabrani diskriminacije po osnovu “spola i spolne orijentacije”.

Vijeće ministara Bosne i Hercegovine je na 101. sjednici, održanoj 9. februara 2026. godine, usvojilo Drugi izvještaj o provedbi Akcionog plana za unapređenje ljudskih prava i temeljnih sloboda LGBTI osoba u Bosni i Hercegovini, za izvještajno razdoblje januar – decembar 2024. godine. U izvještaju je konstatovana stagnacija u implementaciji Akcionog plana. Nadležne institucije realizirale su veoma ograničen broj aktivnosti koje doprinose postizanju zakonskih, institucijskih i društvenih preduslova za veću ravnopravnost LGBTI osoba u Bosni i Hercegovini.

1. Zakon o ravnopravnosti spolova u BiH (“Službeni glasnik BiH”, broj: 16/03, 102/09 i 32/10), iako spominje “spolno izražavanje i/ili orijentaciju”, ne uspostavlja mehanizme zaštite LGBTI osoba od nejednakog postupanja, dok Zakon o zabrani diskriminacije zaštitom od diskriminacije pokriva sve oblasti javnog i neke sfere privatnog života te, osim što jasno normira mehanizme zaštite, definiše i različite oblike diskriminacije.

U informaciji se predlaže produženje perioda važenja Akcionog plana do 2030. godine, s obzirom da praćenjem tokom 2025. godine nije konstatirano intenziviranje implementacije mjera, te da je izvjesno da većina opštih i strateških ciljeva nije ispunjena do isteka roka (kraj 2025. godine). Informacija još uvijek nije upućena Vijeću ministara BiH jer se čeka mišljenje institucija Republike Srpske.

Predstavnice i Agencije za ravnopravnost spolova Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH kao članovi ike Komiteta eksperata Vijeća Evrope u oblasti seksualne orijentacije, rodnog identiteta i izražavanja i seksualnih karakteristika učestvovali su u izradi Preporuke državama članicama o jednakim pravima interpolnih osoba (Preporuka CM/Rec(2025)7), koju je, početkom oktobra 2025. godine, usvojio Komitet ministara Vijeća Evrope.

Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine je u Prijedlogu budžeta Vijeća ministara BiH za 2026. godinu predvidjelo iznos granta za finansiranje operativnih troškova sigurne kuće za LGBTI osobe, kao što je to već godinama praksa u slučaju sigurnih kuća za žene žrtve nasilja u porodici. Takođe, preduzimate su aktivnosti na iznalaženju privremene donatorske podrške za rad sigurne kuće za LGBTI osobe. Agencije za ravnopravnost spolova je, kao prelazno rješenje, povezala nevladinu organizaciju koja vodi sigurnu kuću sa relevantnim međunarodnim akterima, te je finansijska pomoć sigurnoj kući već realizovana.

Agencija je izdavala javna saopštenja radi skretanja pažnje bh. javnosti na potrebu unapređenja položaja LGBTI osoba u Bosni i Hercegovini, i to povodom obilježavanja Međunarodnog IDAHOT dana, na temu objavljivanja Preporuke Vijeća Evrope o interpolnim osobama, kampanje 16 dana aktivizma protiv nasilja, pristupa LGBTI zdravstvenoj zaštiti i održavanja Povorke ponosa.

Dodatno, Agencija održava stalnu komunikaciju sa relevantnim institucijama BiH, kao i sa koordinacijskim tačkama za provedbu na entitetskom nivou, radi prikupljanja informacija o provođenju Akcionog plana. Jedan od izazova koji je identifikovan prilikom monitoringa i izvještavanja je prikupljanje empirijskih podataka o provedbi po indikatorima uspjeha.

S tim u vezi, održani su sastanci sa relevantnim institucijama BiH, Federacije Bosne i Hercegovine, Republike Srpske i Brčko distrikta BiH, na kojima se diskutovalo o napretku u implementaciji Akcionog plana, pri čemu su i izgrađivani kapaciteti institucija za izvještavanje na osnovu rezultata.

Institucija ombudsmena za ljudska prava BiH informirala nas je da je tokom 2025. zaprimila dvije žalbe o diskriminaciji na osnovu seksualne orijentacije. Još nisu izdane preporuke jer su žalbe još uvijek kod postupajućih pravnik_ica. U pogledu ostalih aktivnosti, ombudsmeni su bili angažirani na popunjavanju “Upitnika Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH: Mapiranje odgovora na govor mržnje” te “Upitnika nezavisnog eksperta UN za zaštitu od diskriminacije po osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta na temu obrazovanja”. Dodatno, institucija je prisustvovala konferenciji “Ljudska prava u doba neizvjesnosti” u organizaciji Sarajevskog otvorenog centra.

U junu 2025. SOC je ombudsmenima uputio inicijativu za izradu revidiranog “*Specijalnog izvještaja o pravima LGBT osoba u BiH*” s obzirom da se 2026. obilježava deset godina kako je izvještaj objavljen. Od ombudsmena smo dobili odgovor kako rad na ovom izvještaju nije predviđen u 2025. godini, a nakon našeg naknadnog dopisa da se izvještaj revidira tokom 2026. dobili smo negativan odgovor zbog nedostatka kapaciteta ove institucije.

Gender centar Vlade FBiH je izvijestio da tokom 2025. nije zaprimio podneske građana_ki za diskriminaciju na osnovu seksualne orijentacije, rodnog identiteta i spolnih karakteristika. Centar je koordinirao procesom izvještavanja u sklopu LGBTI Akcionog plana za područje FBiH te je održan sastanak u Vladi FBiH za predstavnike trinaest institucija na kojem je dogovorena metodologija izvještavanja o napretku. Izvještaj je dostavljen Agenciji za ravnopravnost spolova BiH. Članovi Gender centra FBiH su učestvovali u radnim grupama za LGBTI Akcioni plan i Interresornoj grupi za analizu propisa o ostvarivanju prava iz istospolnih životnih zajednica.

Centar za jednakost i ravnopravnost polova Republike Srpske tokom 2025. godine nije zaprimio žalbe građana_ki na osnovu seksualne orijentacije, rodnog identiteta i spolnih karakteristika niti je učestvovao u edukacijama, radnim grupama, kampanjama vezanim za LGBTI ljudska prava. Ovo je treća godina u kojoj nas ovaj centar informira kako nije imao apsolutno nikakve aktivnosti na području ljudskih prava LGBTI osoba u Republici Srpskoj iako smo kroz prethodne Roze izvještaje zabilježili flagrantno kršenje ljudskih prava u ovom entitetu.

Centar za edukaciju sudija i tužilaca u FBiH¹ i Centar za edukaciju sudija i javnih tužilaca u Republici Srpskoj² su u program obuke za 2025. uvrstili četiri edukacije na temu ljudskih prava LGBTI osoba u BiH, i to seminar “Specifični aspekti pristupa pravdi sa stanovišta pripadnika ranjivih grupa (djeca, osobe sa invaliditetom, Romi, LGBTI osobe, marginalizovane kategorije žena)”, seminar “Ljudska prava LGBTI osoba u BiH i pravni mehanizmi njihove zaštite – iskustva iz BiH i regije”, seminar “Pripadnici ranjivih grupa kao svjedoci u postupku” i obuka “Jednakost i zabrana diskriminacije”.

Od navedenih edukacija jedino je seminar “Ljudska prava LGBTI osoba u BiH i pravni mehanizmi njihove zaštite – iskustva iz BiH i regije” isključivo vezan za LGBTI ljudska prava, te je realiziran u saradnji sa SOC-om i projektom EU za inkluziju u BiH. Na ovim edukacijama je prisustvovalo 18 učesnika_ica koji su se upoznali s krivičnopravnim i građanskopravnim aspektima zaštite LGBTI ljudskih prava u BiH. Preostale tri edukacije su se tek posredno doticale teme LGBTI ljudskih prava.

U oktobru 2025. **Agencija za državnu službu FBiH** je u saradnji sa SOC-om i projektom EU za inkluziju u BiH održala edukaciju “Zaštita od diskriminacije na osnovu seksualne orijentacije, rodnog identiteta i spolnih karakteristika” kojoj je prisustvovalo 35 državnih službenika_ica iz FBiH.³

1. Program obuke za 2025. godinu, CEST FBiH, str. 40, 49, 62 i 63. [pristupljeno: 12. mart 2026]

2. Program obuke za 2025. godinu, CEST RS, str. 47, 51, 65 i 69. [pristupljeno: 12. mart 2026]

3. Sarajevski otvoreni centar, saopštenje za javnost od 28. oktobra 2025, <https://soc.ba/u-saradnji-s-agencijom-za-drzavnu-sluzbu-fbih-odrzana-edukacija-za-drzavne-sluzbenike-ce-o-zastiti-od-diskriminacije/> [pristupljeno: 12. mart 2026]

Javne politike za suzbijanje diskriminacije LGBTI osoba

Najznačajniji dokument u ovom kontekstu predstavlja LGBTI Akcioni plan¹ usvojen u julu 2022. godine. Ovaj Akcioni plan važi do kraja 2025. godine.² Od aktivnosti je svakako iznimno važno napomenuti i to da je Vijeće ministara BiH na 101. sjednici, održanoj 9. februara 2026. godine, usvojilo Drugi izvještaj o provedbi LGBTI Akcionog plana za period januar – decembar 2024.³

Drugi izvještaj o provedbi LGBTI Akcionog plana metodološki je jasno strukturiran i omogućava pregledan uvid u stepen realizacije planiranih mjera. Pozitivna strana izvještaja je to što otvoreno ukazuje na ograničen napredak i stagnaciju u implementaciji pojedinih mjera, čime zadržava analitičku vjerodostojnost.

U izvještaju su zabilježeni određeni pozitivni pomaci. Posebno se izdvaja izmjena Krivičnog zakona Brčko distrikta, kojom su seksualna orijentacija i rodni identitet prepoznati kao zaštićene karakteristike. Također je značajno da je peta Bh. povorka ponosa održana bez incidenata uz institucionalnu podršku i koordinaciju sigurnosnih struktura. Dodatni pomaci vidljivi su u organizovanju edukacija za predstavnike_cе pravosuđa, policije i državne službe, kao i u uspostavljanju prve sigurne kuće za LGBTI osobe.

Ipak, ukupna implementacija Akcionog plana do kraja 2025. ostaje ograničena i neravnomjerna. U gotovo polovini predviđenih mjera nije zabilježen značajni iskorak, a posebno zabrinjava potpuni izostanak implementacije mjera koje se odnose na osiguravanje jednakih prava u javnom i privatnom životu, uključujući pitanja istospolnih zajednica, pravnog priznavanja roda i besplatne pravne pomoći.

1. Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH, Akcioni plan za unapređenje ljudskih prava i osnovnih sloboda LGBTI osoba u Bosni i Hercegovini za period 2021–2024, <https://arsbih.gov.ba/project/akcioni-plan-za-unapredjenje-ljudskih-prava-i-osnovnih-sloboda-lgbtiosoba-u-bosni-i-hercegovini-za-period-2021-2024-godine/> [pristupljeno: 12. mart 2026]

2. Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, “Saopćenje sa 37. sjednice”, 28. februar 2025, https://vijeceministara.gov.ba/saopstenja/sjednice/saopstenja_sa_sjednica/default.aspx?id=42398&langTag=hr-HR [pristupljeno: 12. mart 2026]

3. Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine, “Usvojen Drugi izvještaj o provođenju Akcionog plana LGBTI u BiH”, <https://arsbih.gov.ba/usvojen-drugi-izvjestaj-o-provođenju-akcionog-plana-lgbti-u-bih/> [pristupljeno: 12. mart 2026]

Izvještaj također pokazuje da značajan dio aktivnosti u praksi provodi civilno društvo, dok je institucionalna uključenost često ograničena. Stoga postoji potreba za unapređenjem sistema praćenja i izvještavanja, jasnijim indikatorima te snažnijim fokusom na mjere koje osiguravaju konkretno ostvarivanje prava LGBTI osoba. Ukupno gledano, izvještaj ukazuje na određene pomake, ali i na potrebu za znatno snažnijim institucionalnim angažmanom u narednom periodu.

Tokom 2025. nije usvojen niti jedan novi gender akcioni plan koji bi na nivou određenog kantona obuhvatio, između ostalog, ljudska prava LGBTI osoba.

Dokumentovani slučajevi

Prema istraživanju koje je SOC sproveo 2023. godine, od 401 ispitanika_ ce čak 193 osobe su izjavile da su doživjele diskriminaciju, što predstavlja 48,13%. Od 48,13% ispitanika_ ca koji su izjavili da su doživjeli neki vid diskriminacije, 91,16% je diskriminisano na osnovu seksualne orijentacije, a 7,73% na osnovu rodnog identiteta/izražavanja. Među oblicima diskriminacije koje su ispitanici_ e doživjeli, najčešće je uznemiravanje na osnovu LGBTI identiteta, što je doživjelo 43,88% ispitanika_ ca. Prema nalazima ovog istraživanja, najveći broj ispitanika_ ca susreo se s diskriminacijom u školi (29,33%), a mnogi su se suočili sa diskriminacijom na radnom mjestu (8,21%), u policijskim stanicama (4,69%), zdravstvenim ustanovama (4,99%), na fakultetima (12,02%) i u ugostiteljskim objektima (13,20%). Čak 12,61% ispitanika_ ca izvijestilo je i o diskriminaciji unutar same LGBTI zajednice. Osim toga, neki su iskusili diskriminaciju prilikom zapošljavanja. Neki su naveli i druge situacije, uključujući diskriminaciju u društvu, na internetu, unutar porodice i u lokalnoj zajednici. Istraživanjem je utvrđeno da se čak 90,63% ispitanika_ ca odlučilo ne prijaviti diskriminaciju. Odgovori na pitanje zašto nisu prijavili diskriminaciju otkrivaju duboke strahove i prepreke s kojima se LGBTI zajednica suočava. Nepovjerenje u službene osobe u postupku, strah od otkrivanja identiteta i nedostatak informacija o mogućoj pomoći i procedurama podnošenja prijave neki su od ključnih faktora. Dugotrajnost sudskih procesa, mogući finansijski troškovi, strah od odmazde te briga o reakciji porodice i prijatelja također su izraženi motivi da se slučajevi diskriminacije ne prijavljuju.

U 9,38% slučajeva kada su se ispitanici_e odlučili prijaviti diskriminaciju uglavnom su podršku tražili u organizacijama civilnog društva (35%) te u Instituciji ombudsmena za ljudska prava (15%), što upućuje na nizak nivo povjerenja u pravosudne institucije, te zaobilaznje parničnog postupka kao mehanizma dokazivanja i suzbijanja diskriminacije. Od 20 prijavljenih slučajeva diskriminacije, samo šest je razmatrano pred sudom. Od toga je jedan proces okončan, a pet još uvijek traje, što upućuje na neefikasnost i tromost pravosudnog sistema u BiH pri implementaciji antidiskriminacijskog zakonodavstva i osiguravanja zaštite LGBTI osobama.¹

Pravno savjetovanje SOC-a tokom 2025. godine dokumentiralo je sedam pritužbi za diskriminaciju na osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta. Jedan predmet se odnosi na diskriminaciju na osnovu rodnog identiteta prilikom pružanja usluge zdravstvene zaštite. U ovom predmetu se transrodna žena uz pomoć SOC-a žalila direktorici doma zdravlja koji je izdao opomenu radnicima koji su počinili diskriminaciju. Drugi predmet se odnosi na otkaz koji je radnica dobila zbog seksualne orijentacije. Treći predmet je pritužba lezbejskog para da su izbačene iz ugostiteljskog objekta zbog poljupca. Žalba u ovom predmetu je uz pomoć SOC-a poslana Instituciji ombudsmena za ljudska prava BiH i još uvijek čeka odluku. Četvrti predmet se odnosi na diskriminaciju gej muškarca prilikom zapošljavanja zbog HIV pozitivnog statusa. U ovom predmetu je poslana žalba Instituciji ombudsmena za ljudska prava BiH i odluka još nije donesena. Peti predmet se odnosi na diskriminaciju transrodnog muškarca prilikom pružanja zdravstvene zaštite. U ovom predmetu, stranka je uz pomoć SOC-a pripremila žalbu Instituciji ombudsmena za ljudska prava BiH. Šesti predmet se odnosi na uznemiravanje gej muškarca preko Whatsapp grupe. Sedmi predmet se odnosi na diskriminaciju gej muškarca u zdravstvenoj ustanovi zbog HIV pozitivnog statusa.

1. Emina Bošnjak i Darko Pandurević, *Brojevi koji ravnopravnost znače 3: Analiza rezultata istraživanja problema i potreba LGBTI osoba u Bosni i Hercegovini u 2023. godini*, Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar, 2023, str. 16–21, <https://soc.ba/site/wp-content/uploads/2023/12/Brojevi-koji-ravnopravnost-znace-BOS-web-.pdf> [pristupljeno: 12. mart 2026]

U trenutku pisanja ovog izvještaja, SOC pred nadležnim sudovima vodi četiri predmeta za utvrđivanje diskriminacije na osnovu seksualne orijentacije, rodnog identiteta i spolnih karakteristika.

U maju 2025. Općinski sud u Sarajevu je donio presudu kojom je utvrdio da je privatna firma počinila diskriminaciju prema SOC-u prilikom pružanja usluga na tržištu. Presuda je donesena nakon što su pravni zastupnici SOC-a uložili žalbu na prvostepenu presudu u kojoj je odbijen tužbeni zahtjev. Kantonalni sud je uvažio žalbu i predmet vratio općinskom sudu na ponovno odlučivanje. Ovaj predmet SOC vodi još od 2016. godine i još uvijek nije pravosnažan s obzirom da je tuženi podnio žalbu.

U junu 2025. SOC je u prvostepenom postupku dobio odluku kojom je Općinski sud u Sarajevu zauzeo stav da nije diskriminacija to što privatni tržišni centar uskraćuje SOC-u pravo na korištenje privatnog trga koji se inače koristi u javnom interesu. SOC je u ovom predmetu podnio žalbu i trenutno čekamo odluku drugostepenog suda.

Krajem 2025. godine Kantonalni sud u Sarajevu donio je pravosnažnu presudu kojom je utvrđena diskriminacija na osnovu seksualne orijentacije, rodnog identiteta i spolnih karakteristika. Presuda se odnosi na javni istup tadašnje zastupnice u Skupštini Kantona Sarajevo, Samre Čosović-Hajdarević. Ona je nakon najave prve Bh. povorke ponosa 2019. godine na Facebooku objavila status koji je, između ostalog, sadržavao pozive na segregaciju, izolaciju i diskriminaciju LGBTIQ osoba: “Svako ima pravo na život kakav želi, tako isto imamo i mi svoje pravo da biramo s kim želimo da živimo. Želim da se ovakvi ljudi izoluju i sklone što dalje od naše djece i društva. Neka idu negdje drugo i prave sebi grad, državu, zakone i svoja prava koja im niko neće osporavati. Ali ovdje NE!”¹

U februaru 2026. godine, Osnovni sud u Banjoj Luci utvrdio je da je političar Milorad Dodik u svojim izjavama datim u medijima u nekoliko navrata u martu 2023. godine izvršio diskriminaciju na osnovu seksualne orijentacije, rodnog identiteta i spolnih karakteristika, uslijed čega je došlo do stvaranja neprijateljskog i uvredljivog okruženja.

1. Sarajevski otvoreni centar, <https://soc.ba/donesena-prva-pravnosnazna-presuda-u-bih-za-diskriminaciju-prema-lgbti-osobama/> [pristupljeno: 5. mart 2025]

Tadašnji predsjednik Republike Srpske je javno davao diskriminatorne izjave protiv LGBTI osoba uoči, ali i nakon događaja koji je Bh. povorka ponosa planirala održati u Banjoj Luci. Naime, 18. marta 2023. godine huligani su napali LGBTI aktiviste i aktivistkinje u Banjoj Luci. Između ostalog, Dodik je izjavio: “Svim aktivistima te grupacije treba zabraniti pristup školama da propagiraju takve stvari, da se iz udžbenika izbací sadržaj te vrste, a čak i da pokušamo da vidimo kako kroz mreže da to regulišemo jer je sve ekspanzivnije prisustvo takvih sadržaja i ja mislim da to zagađuje javni prostor, društveni prostor i ja mislim da to treba eliminisati.” Također je izjavio: “Ja i dalje ostajem protiv tih ljudi, odnosno protiv onog što propagiraju, nemam ništa protiv tih ljudi, oni su slobodni da u svom privatnom životu upražnjavaju šta hoće, tužite me, nikakav problem nije” te “Imate mjesta, ostrva po svijetu gdje je to normalnost, izvolite, pređite živite tamo”. Sarajevski otvoreni centar smatra da je ova presuda važna jer potvrđuje da javni govor političara koji poziva na isključivanje i stigmatizaciju LGBTI osoba nije prihvatljiv i može imati ozbiljne posljedice.¹

Pored predmeta koje vodi SOC, Udruženje BH novinari SOC-u je dostavilo na uvid presudu kojom je utvrđena diskriminacija prema novinarima_kama na osnovu pretpostavljene seksualne orijentacije. Naime, novinar i novinarka portala Naratorium podnijeli su tužbu protiv načelnika Općine Šipovo zbog diskriminacije i uznemiravanja. Spor je nastao nakon telefonskog razgovora iz septembra 2023. godine, koji je uslijedio nakon objave istraživačkog teksta o upravljanju šumama u Republici Srpskoj. Tokom razgovora tuženi je novinaru i novinarki uputio niz uvreda, prijetnji i ponižavajućih izjava, uključujući seksističke i homofobne komentare. Sud je djelimično usvojio tužbeni zahtjev i utvrdio da je tuženi izvršio neposrednu diskriminaciju u obliku uznemiravanja, čime je povrijedio dostojanstvo tužilaca stvaranjem zastrašujućeg, neprijateljskog i ponižavajućeg okruženja.

1. Sarajevski otvoreni centar, Sarajevski otvoreni centar, <https://soc.ba/donesena-prva-pravnosnazna-presuda-u-bih-za-diskriminaciju-prema-lgbti-osobama/> [pristupljeno: 5. mart 2025] [pristupljeno: 16. mart 2026]

Bh. povorka ponosa je krajem novembra 2025. dobila presudu za diskriminaciju protiv Adnana Delića, bivšeg ministra u Vladi Kantona Sarajevo. Iako je konstatirao uznemiravanje kao oblik diskriminacije i naložio da se tuženi javno izvini putem medija, prvostepeni sud je s druge strane zauzeo restriktivan pristup u tumačenju antidiskriminacijskog prava. Sud je diskriminaciju vezao za dokazivanje konkretne štete ili mjerljivih posljedica (npr. sigurnosnih incidenata ili zabrane okupljanja), iako Zakon o zabrani diskriminacije i praksa Evropskog suda za ljudska prava polaze od standarda vjerovatnosti diskriminacije i objektivnog učinka postupanja. Time je teret dokazivanja faktički vraćen na tužitelje, umjesto da bude prebačen na tuženog nakon što je diskriminacija učinjena vjerovatnom. Presuda također zanemaruje standard prema kojem povreda prava na slobodu okupljanja može postojati i bez nastanka konkretne štete, ukoliko postupanje javnih vlasti ili njihovih predstavnika stvara obeshrabrujući (chilling) učinak na pripadnike ranjivih grupa. Ovakav pristup ukazuje na i dalje prisutnu tendenciju da se zaštita od diskriminacije veže za dokazivanje štete, umjesto za zaštitu od ugrožavanja ravnopravnog uživanja prava.

Naredna tabela prikazuje slučajeve diskriminacije koje je SOC zabilježio u protekle tri godine. Brojke predstavljaju slučajeve koje je SOC uočio u javnosti ili su ih prijavile LGBTI osobe pravnom savjetovanju SOC-a. Povjerenje LGBTI osoba u institucije je i dalje veoma nisko s obzirom na to da u ovom trenutku postoji samo jedna pravosnažna presuda protiv političarke Kantona Sarajevo. Iako iz tabele nije moguće dati odgovor na učestalost diskriminacije kroz godine, može se zaključiti da je diskriminacija prisutna i zabilježena u većini oblasti koje zakon spominje.

Godina	2023	2024	2025	UKUPNO
OSNOV				
Seksualna orijentacija	4	3	5	12
Rodni identitet	1	0	2	3
Spolne karakteristike	0	0	0	0
OBLAST				
Obrazovanje	0	0	0	0
Pristup robama i uslugama	2	2	1	5
Zaposljavanje i radni odnosi	0	1	2	3
Zdravstvo	0	0	3	3
Ostalo	3	0	1	5
UKUPNO ZA GODINU	5	3	7	15

Tabela 1. Podaci SOC-a o slučajevima diskriminacije na osnovu seksualne orijentacije, rodnog identiteta i spolnih karakteristika

Smjernice za djelovanje

1. Osigurati kratkoročno produženje Akcionog plana za unapređenje ljudskih prava LGBTI osoba u BiH za period 2021–2024. za dodatnih godinu dana, uz istovremeno pokretanje inkluzivnog i pravovremenog procesa izrade novog akcionog plana koji će odgovoriti na aktuelne potrebe i izazove.
2. Implementirati relevantne preporuke u međunarodnim i domaćim dokumentima unapređenjem zakona i podzakonskih akata, te prava i potrebe LGBTI osoba uključiti u sve javne politike na svim nivoima vlasti.¹
3. Uvesti LGBTI specifične module u obrazovanje sudija_tkinja i tužitelja_ica i državnih službenika_ica.
4. Pored zakonskih i policy rješenja, potrebno je donositi interne akte i razvijati interne mehanizme svih pravnih osoba za rješavanje slučajeva diskriminacije na osnovu seksualne orijentacije, rodnog identiteta i spolnih karakteristika.
5. Uspostaviti sistem odgovornosti pravosuđa i drugih organa koji ne primjenjuju princip hitnosti u svim postupcima u kojima se ispituju tvrdnje o počinjenoj diskriminaciji, uključujući slučajeve na osnovu seksualne orijentacije, rodnog identiteta i spolnih karakteristika.

1. Komitet ministara Vijeća Evrope, Preporuka CM/Rec(2010)5 državama članicama o mjerama za borbu protiv diskriminacije na osnovu seksualne orijentacije ili rodnog identiteta, 31. mart 2010; Institucija ombudsmana za ljudska prava BiH, Specijalni izvještaj o pravima LGBTI osoba u Bosni i Hercegovini, Banjaluka: Institucija ombudsmana BiH, 2016; Zakon o zabrani diskriminacije Bosne i Hercegovine, "Službeni glasnik BiH", br. 59/09 i 66/16

II KRIVIČNA DJELA POCINJENA IZ MRZNJE I POTICANJE NA MRZNJU

Pravni okvir

U augustu 2025. stupile su na snagu izmjene i dopune Krivičnog zakona FBiH koje su donijele određeni normativni napredak. Nažalost, te izmjene nisu uključivale izmjenu odredbi koje regulišu javno izazivanje i podsticanje nasilja i mržnje. To znači da spol, seksualna orijentacija, rodni identitet i seksualne karakteristike ostaju nezaštićene karakteristike u kontekstu govora mržnje. Iz Krivičnog zakonika RS-a izbrisan je rodni identitet kao zaštićena karakteristika, tako da Krivični zakon Brčko distrikta BiH, nakon što je izmijenjen 2024, ostaje jedini krivični zakon koji štiti od mržnje motivisane seksualnom orijentacijom i/ili rodnim identitetom.

Institucionalno djelovanje

U saradnji s centrima za edukaciju sudija i tužilaca FBiH i RS organizovane su radionice za dvanaest tužitelja_ica i sudija_tkinja iz FBiH i jedanaest iz RS-a. Ukupno 23 osobe su prošle obuku na temu “Ljudska prava LGBTI osoba u BiH i pravni mehanizmi njihove zaštite – iskustva iz BiH i regije”.

Godine 2025. sproveli smo program obuke kadeta_kinja i mlađih inspektora_ica Policijske akademije u trajanju od 49 sati. Obuku na temu zločina iz mržnje i govora mržnje prošlo je ukupno 296 polaznika i polaznica od kojih 23 polaznika i polaznice obuke za čin mlađeg

inspektora i 273 polaznika i polaznice za osnovni policijski čin.

Za adekvatno rješavanje krivičnih djela zločina iz mržnje važno je raspolagati statističkim podacima kako bi se imao uvid u razmjer prisutnosti ove vrste krivičnih djela i njihov uticaj na društvo. Važno je znati da ona ne pogađaju osobu kao individuu, već cijelu skupinu osoba koje dijele konkretnu zaštićenu karakteristiku, što čini ovo pitanje sistemskim problemom.

Drugi važan segment je i odgovarajuća i dosljedna upotreba TCMS i CMS sistema u skladu s uputama VSTV-a, o čemu je bilo riječi u prethodnim poglavljima Rozog izvještaja

Dokumentovani slučajevi pri nadležnim tužilaštvima i policiji

Šesnaest tužilaštava navodi u svom odgovoru da nisu imali niti jedan zabilježen slučaj govora mržnje, povrede ravnopravnosti građana ili krivičnog djela počinjenog iz mržnje u periodu od 1.januara do 31. decembra 2025. godine. Tužilaštvo HNK nije poslalo odgovor na SOC-ov zahtjev za pristup informacijama.

Dokumentovani slučajevi pri nadležnim tužilaštvima i policiji

U 2025. SOC je evidentirao 14 slučajeva zločina iz mržnje gdje se radilo o nasilju u porodici i napadu na LGBTI osobe prije održavanja šeste Bh. povorke ponosa te pet slučajeva govora mržnje. Šest slučajeva zločina iz mržnje prijavljeno je policiji ili tužilaštvu, dok su tri zabilježena slučaja govora mržnje prijavljena policiji, tužilaštvu ili Regulatornoj agenciji za komunikacije.

Tokom 2025. SOC je zaprimio odgovor Tužilaštva Kantona Sarajevo na krivičnu prijavu povodom prijetnji i uvreda koje je SOC zaprimio zbog organizovanja iftara za LGBTI zajednicu 2023. godine. U odgovoru Tužilaštvo obavještava SOC o nesprovođenju istrage “jer je iz prijave i pratećih spisa očigledno da prijavljeno djelo nije krivično djelo”. Tužilaštvo je procijenilo da su “neodređene” i da se “ne zna tačno na koga se odnose”, te da se ne radi o krivičnom djelu počinjenom iz mržnje jer ugrožavanje sigurnosti iz člana 183. nije krivično djelo za koje je zakonom propisano da se može počiniti iz mržnje. SOC je uložio žalbu na rješenje Tužilaštva citirajući konkretne prijetnje iz kojih je vidljivo da nisu upućene “apstraktnoj LGBTI zajednici koja živi u BiH” već direktno SOC-u i svim učesnicima_ama događaja, te ukazujući na propust Tužilaštva da ocijeni ovakvo postupanje kao krivično djelo iz mržnje u skladu s članom 2. stavom 11. Krivičnog zakona FBiH. Nakon slanja žalbe, Tužilaštvo KS obavijestilo je SOC da je pritužba uvažena kao osnovana, te da se opoziva ranija naredba o nesprovođenju istrage i nalaže postupajućem tužiocu poduzimanje radnji dokazivanja.

Krajem 2024. bh. umjetnik Božo Vrećo bio je meta uvreda tokom govora sarajevskog imama. Tim povodom, Božo Vrećo se obratio reis-ul-ulemi Kavazoviću i pozvao ga da se ogradi od govora mržnje koji je imam uputio prisutnima u džamiji.

Reis je u februaru 2025. objavio saopštenje u kojem je govor imama ocijenio neprimjerenim navodeći da se svi “moramo suzdržati od onoga što bi moglo drugo povrijediti” te da “Bosna ima dovoljno širine da prihvati sve one koji traže vlastitu sreću, uvažavaju različitosti i iskazuju poštovanje prema onome što drugi smatraju svetim.”¹

Naredna tabela prikazuje predmete zločina počinjenih iz mržnje koje je SOC dokumentirao u posljednje tri godine.

Godina	2023.	2024.	2025	UKUPNO
OSNOV				
Seksualna orijentacija	14	12	13	39
Rodni identitet	2	0	4	6
Seksualna orijentacija i rodni identitet	4	0	1	5
UKUPNO	20	12	18	50
TIP KRIVIČNOG DJELA POČINJENOG IZ MRZNJE				
Nasilje u porodici	2	3	5	10
Međuvršnjačko nasilje	0	2	0	2
Pretnje	6	4	1	11
Ostalo	12	3	8	23
UKUPNO	20	12	14	46

1. “Reis Kavazović pisao Boži Vreći nakon što je bio meta uvreda”, *N1*, 3. februar 2025, <https://n1info.ba/showbiz/reis-kavazovic-pisao-bozi-vreci-nakon-sto-je-bio-meta-uvreda>

Smjernice za djelovanje

1. Proširiti odredbe Krivičnog zakona FBiH o poticanju na mržnju i nasilje tako da uključuju i seksualnu orijentaciju, rodni identitet i spolne karakteristike kao zaštićene osnove.
2. Donijeti nove ili izmijeniti postojeće zakone i pravila kako bi se jasno definisali oblici online nasilja i govora mržnje te predvidjele adekvatne kazne za počinioce. Zakonodavni okvir treba obuhvatiti i zaštitu podataka, privatnost te mjere za brzu reakciju i uklanjanje štetnog sadržaja sa digitalnih platformi.
3. S ciljem borbe protiv homofobije i predrasuda unutar institucija kontinuirano educirati i informisati tužitelje_ice, sudije i sutkinje, policijske službenike_ice i državne službenike_ice o krivičnim djelima počinjenim iz mržnje i poticanju na mržnju i nasilje prema LGBTI osobama.
4. Unaprijediti saradnju policije i pravosuđa u procesuiranju krivičnih djela počinjenih iz mržnje nad LGBTI osobama, te sistematski prikupljati podatke o krivičnim djelima počinjenim iz mržnje na osnovu seksualne orijentacije, rodnog identiteta i spolnih karakteristika, a u skladu sa instrukcijom VSTV-a BiH od 27. januara 2025. godine
5. Uvesti LGBTI inkluzivne module u nastavne planove i programe pravnih fakulteta i policijskih akademija, te u permanentne i specijalističke programe obuke policijskih službenika_ca i ispite za državnu službu.
6. Razviti program borbe protiv međuvršnjačkog nasilja u osnovnim i srednjim školama, koji će obuhvatiti i homofobno i transfobno nasilje, kao i programe promocije tolerancije i stvaranja inkluzivnog obrazovnog sistema.
7. Educirati visokoškolsko/akademsko osoblje kako bi se senzibiliziralo za rad s LGBTI osobama, te kako bi prepoznalo, osudilo i izbjeglo govor mržnje prema LGBTI osobama

8. Jačanje kapaciteta regulatornih i samoregulatornih tijela nadležnih za reagovanje na govor mržnje u online prostoru. Ovo bi uključivalo osiguranje većih resursa i obuke za zaposlenike_ce.

9. Uspostaviti saradnju sa društvenim mrežama i drugim digitalnim platformama kako bi se osigurala brza reakcija na prijave i uklanjanje štetnog sadržaja

III

SLOBODA OKUPLJANJA I UDRUŽIVANJA

Pravni okvir

Pravni okvir koji reguliše pravo na slobodu okupljanja je i dalje fragmentiran. Zakoni upojedinim kantonima i entitetima razlikuju se međusobno i nisu usklađeni s međunarodnim standardima. U programu rada Vlade Federacije BiH uvrštena je izrada Nacrta zakona o javnom okupljanju FBiH, ali se na tome stalo. Na ovaj način nastavlja se ograničavanje ostvarivanja ustavom zagantovanog prava na slobodu okupljanja kroz prekomjerno finansijsko i administrativno opterećivanje organizatora_ica okupljanja. Podsjećamo da su organizatori_ce dužni pokriti troškove prisustva hitne pomoći, obezbjeđenja događaja uz prisustvo zaštitarske agencije na osnovu procjene ministarstva unutrašnjih poslova, a organizator i redari_ke snose odgovornost za narušavanje reda i mira unutar protesta uz obavezu predaje policiji osobe koja narušava javni red i mir.

Izazovi u praksi

Ministarstvo saobraćaja KS nije poduzelo aktivnosti u svrhu olakšavanja organizatorima prijave privremene obustave režima saobraćaja, kao što je preuzimanje na sebe izrade elaborata o izmjeni režima saobraćaja ili izrade i javne objave jasnih smjernica za organizatore kako bez dodatnih troškova samostalno izraditi elaborat. U svrhu lakšeg uživanja prava na slobodu okupljanja, SOC je objavio praktični vodič za organizovanje protesta u BiH uz konkretne primjere s kojima se organizatori javnih okupljanja suočavaju u praksi, te upute kako prevazići administrativne prepreke.¹

Općinski sud u Sarajevu donio je prvostepenu presudu kojom je odbijen tužbeni zahtjev Sarajevskog otvorenog centra (SOC) za utvrđivanje diskriminacije i povrede prava na slobodu okupljanja. Tužba je podnesena protiv pravnog lica “Aria Mall”, nakon što SOC-u nije odobreno privremeno korištenje dijela Trga djece Sarajeva za održavanje javnog skupa.

1. Lejla Huremović, *Mirno, sigurno, organizovano: Praktični vodič za organizovanje protesta u Bosni i Hercegovini*, Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar, 2026, <https://soc.ba/mirno-sigurno-organizovano-prakticni-vodic-za-organizovanje-protesta-u-bosni-i-hercegovini/>

U postupku je SOC argumentirao da prostor Trga djece Sarajeva, iako u privatnom vlasništvu, ima karakter javno dostupne površine koja se redovno koristi za okupljanje građana, te da ograničavanje pristupa takvom prostoru može predstavljati ograničenje prava na slobodu okupljanja. U tom kontekstu, SOC se pozvao i na međunarodne standarde, uključujući smjernice OSCE-a / ODIHR-a, koje prepoznaju da se pravo na mirno okupljanje može ostvarivati i na privatnim prostorima koji su otvoreni za javnost, uz odgovarajuće balansiranje sa pravom vlasništva.

Sud je, međutim, zauzeo stav da SOC nije stavljen u nepovoljniji položaj u odnosu na druga lica, niti da je uskraćivanjem saglasnosti došlo do ograničavanja prava na slobodu okupljanja. U obrazloženju presude naglašeno je da se radi o prostoru u privatnom vlasništvu, kojim vlasnik ima pravo raspolagati.

Ovakvo tumačenje otvara pitanje odnosa između prava vlasništva i prava na slobodu okupljanja u situacijama kada privatni prostori imaju funkciju javnog prostora. Posebno je relevantno pitanje u kojoj mjeri privatni akteri, u skladu sa Zakonom o zabrani diskriminacije BiH, imaju obavezu suzdržavanja od postupanja koje može dovesti do ograničavanja pristupa pravima u javnoj sferi.

SOC je uložio žalbu na ovu presudu.

Smjernice za djelovanje

1. Unaprijediti postojeće kantonalno zakonodavstvo da bi se jasno definisale razlike između zaštite prava na slobodu okupljanja građana_ki i komercijalnih javnih skupova i manifestacija, te onemogućilo prebacivanje odgovornosti za osiguravanje događaja s nadležnih institucija unutrašnjih poslova na privatne agencije, čiji angažman predstavlja dodatno finansijsko opterećenje organizatorima_cama neprofitnih skupova.
2. Donijeti jedinstven zakon na nivou FBiH koji reguliše oblast javnog okupljanja jednako za sve kantone, jer za to ne postoje ustavne prepreke, te harmonizovati rješenja na svim nivoima vlasti kako bi se svima osiguralo jednako uživanje ustavnog prava na teritoriji cijele BiH.

3. Rješenja o održavanju javnog skupa trebaju se donositi blagovremeno kako bi organizatori_ ce imale dovoljno vremena da upute žalbu u slučaju zabrane. O žalbi mora odlučivati drugo neovisno tijelo, a ne isti organ koji je skup i zabranio.

4. Odlučivanje o ustupanju javne površine na privremeno korištenje za vrijeme trajanja javnog okupljanja ne smije biti prepušteno isključivo odluci privatnog poslovnog lica bez obzira na vlasništvo nad javnim prostorom

IV PORODIČNI ŽIVOT I ISTOSPOLNE ŽIVOTNE ZAJEDNICE

Pravni okvir

Međusobni odnosi istospolnih partnera i njihove životne zajednice nisu normirane ni u jednoj administrativnoj jedinici u BiH (FBiH, RS, BD). Na ovaj način LGBTI osobama onemogućeno je da koriste ustavima zagarantovana prava koja se odnose na ličnu slobodu i sigurnost, na privatni i porodični život, odnosno dom, na zasnivanje porodice, zaštitu stečene imovine ili na slobodu kretanja i prebivališta. Obaveza BiH da reguliše istospolne zajednice proizlazi iz njenog članstva u Vijeću Evrope i presuda Evropskog suda za ljudska prava.¹

Više preporuka Vijeća Evrope nalaže da zemlje članice poštuju privatni i porodični život svake osobe i omoguće sklapanje istospolnih građanskih zajednica izjednačavanjem njihovih prava i obaveza minimalno s pravima i obavezama heteroseksualnih vanbračnih parova.²

Institucionalno djelovanje

Proces analize i davanja prijedloga propisa kojim bi se unaprijedio pravni položaj istospolnih partnera ki u FBiH traje od 2018. godine. O samom procesu, njegovim aktivnostima i rezultatima hronološki je izvještavano u prethodnim izdanjima Rozog izvještaja.³

Dana 4. juna 2025. godine Vlada FBiH je na 56. sjednici donijela Rješenje o formiranju ekspertne radne grupe koja će izraditi lex specialis propis – Zakon o životnim zajednicama osoba istog spola u Federaciji Bosne i Hercegovine.⁴

Radna grupa je u oktobru 2025. krenula s izradom prednacrtu Zakona o životnim zajednicama osoba istog spola u Federaciji Bosne i Hercegovine i do trenutka pisanja ovog izvještaja nije završila posao (vidi poglavlje Dobre prakse ovog izvještaja).⁵

1. ESLJP, presude o pravima istospolnih parova (2010–2024).

2. Komitet ministara Vijeća Evrope, Preporuka CM/Rec(2010)5 državama članicama o mjerama za borbu protiv diskriminacije na osnovu seksualne orijentacije ili rodnog identiteta, Strasbourg: Vijeće Evrope, 2010, <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016804b882e> [pristupljeno: 13. mart 2026].;

3. Parlamentarna skupština Vijeća Evrope, Rezolucija 2239 (2018) o privatnom i porodičnom životu: dostizanje jednakosti bez obzira na seksualnu orijentaciju, Strasbourg: Vijeće Evrope, 2018, <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-EN.asp?fileid=25166&lang=en> [pristupljeno: 13. mart 2026]; Evropska komisija protiv rasizma i netolerancije (ECRI), Opća preporuka broj 17 o sprječavanju i suzbijanju netolerancije i diskriminacije prema LGBTI osobama, Strasbourg: Vijeće Evrope, 2023, <https://rm.coe.int/general-policy-recommendation-no-17-on-preventing-and-combating-intole/1680acb66f> [pristupljeno: 13. mart 2026]; ECRI, Izvještaj o Bosni i Hercegovini – šesti ciklus monitoringa, Strasbourg: Vijeće Evrope, 2024, 11 <https://rm.coe.int/fourth-ecri-report-on-bosnia-and-herzegovina-translation-in-bosnian-/1680b0661e> [pristupljeno: 13. mart 2026].

4. SOC, Rozi izvještaji 2019–2025.

5 Rješenje objavljeno u Službenim novinama FBiH broj 43/2025 [pristupljeno: 13. mart 2026]

Prema istraživanju SOC-a iz 2023. godine, od 401 ispitanika_ice, njih 24,69% izvijestilo je da je u trajnoj, stabilnoj emotivnoj vezi s partnerom_icom istog spola, dok je većina ispitanika izjavila da trenutno nije u takvom odnosu. Od ukupnog broja ispitanika_ca kojisu u trajnoj i stabilnojemotivnoj vezi, 33,86% njih već živi sa svojim partnerom_icom, a 39,37% planira započetzajednički život u narednom periodu. Više od polovine ispitanika_ca, njih 59,12%, izjasnilo se kako ne bi željeli imati djecu, ali znatan postotak, 38,36%, izjasnilo se da bi ipak željeli imatidjecu u svojoj istospolnoj zajednici. Kada su upitani da li bi, da su u mogućnosti, ipak zaključili životno partnerstvo ili zajednicu u BiH, više od polovine ispitanika_ca (53,31%) izjasnilo se da bi. Zanimljivo je da 33,73% ispitanika_ca nije bilo sigurno da li bi u tom slučaju zaključilizivotno partnerstvo, što potiče na razmišljanje o nivou informisanosti i poznavanja prava koja sasobom nosi regulacija životnih partnerstava unutar same zajednice. S obzirom na pravnu i društvenu nevidljivost istospolnih partnerstava, i u društvu, ali i samoj LGBTI zajednici postoji prostor za dodatnim informisanjem o ovoj temi, te potreba da LGBTI osobe u svojoj okolini i u sigurnim prostorima budu u društvu parova istog spola koji mogu govoriti o svojim iskustvima, te konkretnim posljedicama koje nedostatak pravne regulacije ima na njihov svakodnevni život. Očekivano, s obzirom na nedostatak pravne regulacije, niti mogućnosti da se vani sklopljena istospolna partnerstva prepoznaju u BiH, 81,23% ispitanika_ca nije do sada zaključilo ovaj vid zajednice izvan BiH. Međutim, šest ispitanika_ca navelo je da jesu zaključili životno partnerstvo. Većina ispitanika_ca, njih 88,06%, bez obzira na lične stavove o pojedinim aspektima životnih zajednica, smatra da u BiH treba pravno regulisati istospolna partnerstva.¹

1. Emina Bošnjak i Darko Pandurević, *Brojevi koji ravnopravnost znače* 3, 39–42. [pristupljeno: 13. mart 2026

Dokumentovani slucajevi

Tokom 2025. SOC je zaprimio osam upita vezanih za istospolna partnerstva/brak. Prvi predmet se odnosio na bh. državljanke koje žive u Njemačkoj i koje zanima kako da sklope istospolni brak u Njemačkoj. Drugi predmet se odnosio na gej partnere koji žive u BiH a koji su u CrnojGori sklopili životno partnerstvo. Jednog od partnera je zanimalo da li može u BiH da promijeni prezime tako da uzme partnerovo. Treći predmet se odnosio na upit lezbejskog para koje su državljanke BiH za mogućnost priznavanja stranih javnih isprava iz SAD-a. Četvrti predmet se odnosio na traženje podrške u procesu oporučnog nasljeđivanja iza preminule ostaviteljice koja je živila u životnoj zajednici s partnericom. Peti predmet se odnosio na bh. državljanke koje žive u Njemačkoj od kojih je jedna od partnerica u postupku obnove vize. Problem je nastao jer su one sklopile istospolni brak u Njemačkoj nakon čega su promijenile prezime, ali to novo prezime nije zavedeno u starom pasošu osobe koja treba obnoviti vizu. Šesti predmet se odnosio na upit lezbejskog para iz BiH koji je dobio dijete medicinski potpomognutom oplodnjom, ali je u bh. rodnom listu kao majka navedena samo žena koja je rodila dijete, a ne i njena partnerica, što stvara probleme u svakodnevnom ostvarivanju roditeljskog staranja nad maloljetnim djetetom.

Sedmi predmet se odnosio na lezbejski par iz BiH koji je sklopio istospolni brak u Njemačkoj i traže pomoć u procesu dobijanja vize. Osmi predmet se odnosio na gej bračni par koji živi u Meksiku. Jedan od partnera je bh. državljanin i želi da njegov partner dobije boravišnu dozvolu u BiH jer se planiraju preseliti.

Smjernice za djelovanje

1. Ubrzati postojeće procedure donošenja zakona u FBiH uz proširivanje obima prava i na pitanja kola se odnose na djecu u istospolnim partnerskim zajednicama.
2. Inicirati zakonodavne procese za donošenje zakonskog rješenja o istospolnim partnerstvima i u RS-u i BD-u kako bi istospolni parovi imali jednak tretman po ovom pitanju na cijelom teritoriju BiH (u skladu sa aktivnosti 2.1. LGBTI Akcionog plana)

V PRAVA TRANSRODNIH OSOBA

Pravni okvir

Postupak upisa promjene spola u matičnim knjigama i ličnim dokumentima u administrativno-teritorijalnim jedinicama Bosne i Hercegovine (entiteti, kantoni, distrikt) neefikasan je, nedorečen, potencijalno degradirajući za transrodne osobe i ne poštuje prava na samoodređenje, privatnost i tjelesni integritet.

Iz važećih pravnih propisa u BiH nije jasno da li se pravna promjena oznake spola uvjetuje prolaskom “potpune” ili “djelimične” (medicinske) prilagodbe spola.¹ Naime, niti jednim zakonom ili podzakonskim aktom u entitetima i distriktu nije definirano šta jeste “promjena spola” koju je izvršila zdravstvena ustanova, šta to čini medicinsku dokumentaciju kojom se ona dokazuje niti je definirana zdravstvena ustanova koja bi vršila takvo tumačenje. Također, život u drugom rodnom identitetu nije prepoznat kao osnov za upravne postupke promjene spola.

Iz dosadašnje prakse i nedostatka pravne regulacije promjene spola moguće je zaključiti da se postupci promjene spola u ličnim dokumentima mogu sprovesti tek nakon izvršene “potpune” medicinske prilagodbe spola, odnosno prilagodbe primarnih i sekundarnih spolnih obilježja, što često uključuje sterilizaciju trans osoba odnosno oduzimanje reproduktivnih funkcija.

Prilagodbu spola (hormonska terapija, operativni zahvati), odnosno rodno afirmativne zdravstvene usluge trans osobe mogu dobiti u pravilu u inostranstvu, jer medicinske ustanove u BiH nemaju dovoljno osoblja obučenog da pruži podršku osobama u tranziciji. Troškove medicinske tranzicije, koje snose same trans osobe, zvanični sistem zdravstvenog osiguranja ne refundira, što dodatno produžava proces i povećava ukupne finansijske troškove.

1. Nedim Seferović, *Mapiranje i analiza pravnih propisa i praksi o promjeni oznake spola u dokumentima*, Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar, 2022, <https://soc.ba/prirucnik-mapiranje-i-analiza-pravnih-propisa-i-praksi-o-promjeni-oznake-spola-u-dokumentima/> [pristupljeno: 11. mart 2026]

Nasuprot tome, Zavod za javno zdravstvo FBiH ističe da je već više puta inicirao pokretanje procesa prevođenja i pripreme implementacije MKB-11, podsjećajući da je ova klasifikacija stupila na snagu 2023. godine i predlažući da Federalno ministarstvo zdravstva pokrene postupak dobijanja prava za prevod, utvrdi vremenski okvir implementacije i formira stručno tijelo za koordinaciju. Ovi odgovori ukazuju na različit nivo institucionalne spremnosti i prioriteta u vezi s usklađivanjem zdravstvenog sistema sa novom međunarodnom klasifikacijom bolesti.

Društvena stvarnost

Sarajevski otvoreni centar je 2023. godine sproveo istraživanje potreba i izazova s kojima se suočavaju LGBTI osobe u svakodnevnom životu u BiH. Istraživanje je pokazalo da su trans osobe i dalje pravno i društveno nevidljive, te da im je ograničen pristup zdravstvenoj zaštiti, obrazovanju, zapošljavanju, pravnom prepoznavanju roda i drugim osnovnim pravima. Istraživanje nudi uvid u njihove potrebe vezane za medicinsku prilagodbu spola (rodno afirmativnu zdravstvenu njegu) i promjenu oznake spola u ličnim dokumentima. Značajan podatak je da 58,33% ispitanika_{ca} smatra da bi se u BiH trebala uvesti treća kategorija spola/roda u ličnim dokumentima.¹ Nalazi ovog istraživanja jasno ukazuju na potrebu za širom edukacijom i društvenim informisanjem kako bi se osigurala podrška i prava osobama koje se identificiraju kao trans, rodno raznolike ili nebinarne.

S druge strane, istraživanje stavova javnosti o položaju i pravima LGBTI osoba pokazuje da 27,5% ispitanika smatra da transrodne osobe nemaju pravo na zakonsko prepoznavanje roda u skladu sa svojim rodnim identitetom, 43% ispitanika smatra neprihvatljivim da trans osoba ima rodno afirmativnu zdravstvenu njegu, 20,7% ispitanika podržava pravo na samoodređenje—zakonsko prepoznavanje roda, bez obavezne hirurške tranzicije, a 61,3% ispitanika ne smatra da troškove zdravstvene zaštite koja afirmiše rod treba finansirati iz obaveznog zdravstvenog osiguranja.²

1. Bošnjak i Pandurević, Brojevi koji ravnopravnost znače 3,

2. Emina Bošnjak, *Prihvatanje s distance: Stavovi prema homoseksualnosti, biseksualnosti, transrodnosti i interspolnosti u Bosni i Hercegovini, Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar, 2023, <https://soc.ba/site/wp-content/uploads/2023/10/Prihvatanje-s-distance-BOS-WEB-FIN.pdf> [pristupljeno: 11. mart 2025]*

Dokumentovani slučajevi

Tokom 2025. godine SOC-u se javilo devet transrodnih osoba s upitima o pravnom priznanju roda. Šest predmeta se odnosilo na transrodne žene, a tri na transrodne muškarce. Od ovih predmeta posebno je zanimljiv upit srednje škole iz Republike Srpske koju je zanimalo da li može izdati bivšem učeniku, koji je transrodni muškarac, uvjerenje s novim ličnim podacima s obzirom da je u službenoj evidenciji škole lice bilo zavedeno kao žensko jer je pohađao školu prije prilagodbe spola.

U maju 2025. je Kantonalni sud u Sarajevu donio presudu kojom je uvažio tužbu transrodne žene kojoj su upravni organi uvjetovali pravno priznanje roda prethodnim razvodom braka. Unatoč ovoj presudi i nakon što je predmet vraćen na ponovno odlučivanje, upravni organi su i drugi put odbili zahtjev za promjenu imena i oznake spola i tako primorali osobu da drugi put pokrene upravni spor – koji je trenutno u toku.

U februaru 2025. Vrhovni sud FBiH donio je rješenje kojim odbija zahtjev transrodnog muškarca iz BiH kojim je traženo priznavanje strane upravne odluke iz Republike Hrvatske o promjeni spola. Obrazloženje ovog rješenja se baziralo na shvatanju da se mogu priznavati samo sudske, a ne i upravne odluke, što je prema mišljenju profesorica međunarodnog privatnog prava pogrešno.¹ Stranka je u ovom predmetu podnijela apelaciju Ustavnom sudu BiH i trenutno čeka odluku.

Smjernice za djelovanje

1. Neophodno je da BiH, njeni entiteti i Brčko distrikt regulišu pravnu promjenu spola tako da se donesu zakoni i drugi propisi koji će na sistemski i sveobuhvatan način regulisati proceduru promjene oznake spola u ličnim dokumentima i jedinstvenog matičnog broja na osnovu vlastitog zahtjeva trans osobe i samoodređenja, bez zahtjeva za prethodnom bilo kakvom medicinskom intervencijom, tj. da se uklone zahtjevi za sterilizacijom u skladu s uspostavljenim standardima ljudskih prava.

1. Anita Duraković i Jasmina Alihodžić, Pravna neusklađenost versus pravna sigurnost – Ime i spol u međunarodnom privatnom pravu BiH, <https://hrcak.srce.hr/file/477350> [pristupljeno: 11. mart 2025]

2. Kantoni koji su usvojili GAP-ove treba da implementiraju aktivnosti i ciljeve vezane za transrodne i interspolne osobe, uključujući izradu vodiča za zdravstvene radnike_ice o najboljem tretmanu transrodnih osoba.

3. BiH treba implementirati mjere definisane Akcionim planom za unapređenje ljudskih prava i osnovnih sloboda LGBTI osoba u Bosni i Hercegovini za period 2021–2024. koje se tiču medicinskih i pravnih aspekata rodno afirmativne njege/procedura, uključujući: “analizu i promociju postojećih modaliteta promjene spola za državljane BiH (medicinski i administrativni aspekti), te obuku profesionalaca u zdravstvu, obrazovanju, socijalnoj zaštiti, radu i zapošljavanju o pravima i slobodama LGBTI osoba”.

4. Usvojiti i implementirati zakone i/ili podzakonske akte kojima bi se definirale dužnosti zdravstvenih ustanova da uspostave timove, opreme zdravstvene ustanove i obuče stručnjake_inje koji bi mogli pratiti proces i voditi medicinske procedure rodno afirmativne njege u BiH, kao i obveze zavoda za zdravstveno osiguranje da troškove ovih procedura pokrivaju iz zdravstvenog osiguranja.

5. Zdravstveni radnici i radnice treba da pružaju rodno senzitivne zdravstvene usluge i usluge unapređenja seksualnog i reproduktivnog zdravlja trans i rodno raznolikih osoba.

6. Primjenjivati posljednje izdanje MKB-11 u bh. zdravstvenom sistemu i ukinuti patologizaciju odnosno dijagnozu mentalnih poremećaja i kriterije psihijatrijske evaluacije da bi se počelo s hormonskom terapijom, u skladu s definicijom rodne inkongruencije svih stanja vezanih za transrodnost (poglavlje MKB-a – Stanja vezana za spolno i reproduktivno zdravlje).

7. Pristup svim zdravstvenim uslugama i pravima treba da se zasniva na principima tjelesnog integriteta, samoodređenja i informisanog pristanka, uz individualizovan i fleksibilan pristup zasnovan na specifičnim potrebama i okolnostima svake osobe, uz obezbjeđivanje zaštite prava na privatnost (npr. da se ne vodi registar trans osoba, da se ne traže podaci koji nisu neophodni za ostvarivanje usluge, njege, prava itd.)

VI LJUDSKA PRAVA INTERSPOLNIH OSOBA

Pravni okvir

Bosna i Hercegovina je eksplicitno zaštitila interspolne osobe u svom antidiskriminacijskom zakonodavstvu zabranom diskriminacije na osnovu spolnih karakteristika. Međutim, i dalje nedostaje jasnih medicinskih smjernica i procedura o praksi upravljanja interspolnim varijacijama u svim zdravstvenim ustanovama u BiH. Ovaj nedostatak uključuje odsustvo protokola koji imaju za cilj da spriječe “normalizaciju spola”, “pripisivanje spola” ili hirurške ili druge intervencije na spolnim karakteristikama, novorođenčeta/djeteta isključivo s ciljem usklađivanja njihovog izgleda s normativnim definicijama muškog ili ženskog spola, čak i kada zdravlje djeteta nije ugroženo.

Veliki pomak na nivou Ujedinjenih nacija desio se usvajanjem Rezolucije Vijeća za ljudska prava UN-a (Human Rights Council – HRC), u aprilu 2024. godine.¹ Rezolucija potiče države da rade na ostvarivanju najvišeg mogućeg standarda uživanja fizičkog i mentalnog zdravlja za interspolne osobe. Na osnovu ove rezolucije Ured visokog komesara za ljudska prava UN-a objavio je u augustu izvještaj “Diskriminatorni zakoni i politike, nasilje i štetne prakse protiv interseksualnih osoba”.² U izvještaju se analizira globalna situacija interspolnih osoba, uključujući diskriminatorne zakone i politike, nasilje i štetne prakse koje ih pogađaju u različitim regionima svijeta. Izvještaj ističe da su interspolne osobe često izložene stigmatizaciji, diskriminaciji i medicinski nepotrebni ili odgodivim medicinskim intervencijama koje se provode bez njihovog slobodnog i informiranog pristanka, posebno nad djecom. Dokument također razmatra postojeće međunarodne standarde ljudskih prava, identifikuje dobre prakse država u zaštiti prava interspolnih osoba i daje preporuke za unapređenje pravne zaštite, uključujući osiguranje tjelesnog integriteta, pristupa zdravstvu i učinkovite zaštite od diskriminacije i nasilja.

1. Ujedinjene nacije, “UN addresses the human rights of intersex persons in ground-breaking resolution”, OII Europe, <https://www.oiiurope.org/united-nations-addresses-the-human-rights-of-intersex-persons-in-ground-breaking-resolution/> [pristupljeno: 13. mart 2026]

2. Ured Visokog komesara za ljudska prava UN, https://www.ohchr.org/en/documents/thematic-reports/ahrc6050-discriminatory-laws-and-policies-acts-violence-and-harmful?utm_source=chatgpt.com [pristupljeno: 13. mart 2026]

U oktobru 2025. godine Parlamentarna skupština Vijeća Evrope usvojila je Preporuku o jednakim pravima interspolnih osoba.¹ Preporuka se odnosi na sprečavanje štetnih praksi i kršenja ljudskih prava nad interspolnim osobama. Dokument naglašava da takve prakse, posebno medicinski nepotrebne intervencije nad djecom bez slobodnog i informiranog pristanka, predstavljaju ozbiljno kršenje prava na tjelesni integritet, dostojanstvo i autonomiju. Skupština poziva države članice da usvoje zakonodavne i javne politike kojima će se spriječiti ove prakse, osigurati pristup adekvatnoj zdravstvenoj i psihosocijalnoj podršci te omogućiti učinkovitazaštita od diskriminacije i nasilja. Također se naglašava važnost edukacije zdravstvenih radnika_ca, prikupljanja podataka i uključivanja interspolnih osoba u procese donošenja politika koje se odnose na njihova prava i dobrobit.

Institucionalno djelovanje

Do pisanja ovog izvještaja nisu napravljeni koraci za regulaciju medicinskih i pravnih postupaka u slučaju interspolnosti. Ove mjere bi trebale biti definirane kantonalnim gender akcionim planovima. U BiH nedostaju podaci o broju novorođenih interspolnih beba, kako u matičnim uredima općina, tako i zdravstvenim ustanovama. Zavodi/instituti za javno zdravstvo/zdravlje prikupljaju i objavljuju podatke za određena interspolna stanja/varijacije, ali oni nisu potpuni i ne obuhvataju sve varijacije/medicinske dijagnoze.

1. Preporuka CM/Rec(2025)/7, Vijeće Evrope,
<https://www.coe.int/en/web/sogi/intersexrecommendation> [pristupljeno: 13. mart 2026]

Smjernice za djelovanje

1. Ostvariti saradnju organizacija civilnog društva sa zdravstvenim ustanovama i stručnjacima_kinjama, te nastaviti rad na informisanju i senzibilizaciji u vezi s problemima interseksualnih osoba, uz revidiranje medicinskih klasifikacija i izbacivanje iz upotrebe zastarjelih i uvredljivih pojmova poput "hermafrodit" i "pseudohermafrodit".
2. Kantoni koji su usvojili GAP-ove s mjerama o interseksualnim osobama trebaju uspostaviti jasne smjernice zdravstvenim radnicima_ama o adekvatnom postupanju s transrodnim i interseksualnim osobama u BiH, te implementirati pravnu regulaciju medicinskih i pravnih postupaka u slučaju interseksualnosti.
3. Administrativno-političke jedinice u BiH trebaju voditi računa o tome da zdravstveni_e radnici_e pružaju rodno senzitivne zdravstvene usluge i usluge unapređenja seksualnog i reproduktivnog zdravlja interseksualnim osobama kao i svim drugim grupama/osobama.
4. Potrebno je omogućiti transparentno i dostupno informisanje o procedurama i medicinskom tretmanu u slučaju rođenja interseksualnih osoba i zabranu medicinski nepotrebnih hirurških zahvata i medicinskih tretmana "normalizacije" spola u zdravstvenim ustanovama nad interseksualnim osobama bez pune i informisane saglasnosti same osobe, do trenutka kada one ne budu mogle shvatiti njihov značaj i posljedice, izuzev u situacijama kada objektivne okolnosti iziskuju hitne medicinske intervencije, što treba biti jasno definisano u procedurama.
5. Ministarstva zdravstva kreirati procedure/smjernice o postupanju koje će zdravstveni radnici i radnice biti dužni primjenjivati.
6. U saradnji s nevladinim organizacijama koje se bave ovim pitanjima, ministarstva zdravstva trebaju izraditi plan obuke zdravstvenih radnika_ca o zaštiti interseksualni ljudskih prava u zdravstvenom sistemu, te sprovesti obuke u skladu s najvišim svjetskim standardima u oblasti zdravstvene njege trans, interseksualnih i rodno varijantnih osoba.

7. Klinički centri u BiH trebaju sistemski i kontinuirano vršiti edukaciju i senzibilizaciju medicinskog osoblja koje je uključeno u medicinski tretman interpolne djece.

8. Obezbijediti kontinuirano uključivanje organa uprave (ministarstava zdravstva) i tijela nadležnih za zaštitu ljudskih prava (ombudsmena) u zaštitu ljudskih prava, samoodređenja i tjelesnog integriteta interpolnih osoba

Pravni okvir i institucionalno djelovanje

Pravni okvir je u velikoj mjeri usklađen sa standardima Evropske unije. Zakon o azilu i Zakon o strancima, usvojeni 2015. odnosno 2016. godine, u najvećem dijelu preuzeli su odredbe relevantnih direktiva EU. Ipak, izostavljena je odredba koja navodi seksualnu orijentaciju i rodni identitet kao specifičnost određene društvene grupe, te kao osnovu progona i traženja azila. Istospolne zajednice, također, nisu prepoznate kao osnova za dobivanje privremenog boravka u BiH niti ih zakon prepoznaje u odredbama koje se odnose na spajanje porodice.¹

Međutim, Pravilnik o dopuni Pravilnika o azilu (Službeni glasnik BiH, broj 75/21) u članu 5. propisuje:

“Službeno lice Ministarstva je osposobljeno da uzme u obzir lične i opšte okolnosti tražitelja azila, kulturološko porijeklo, spol, **seksualnu opredijeljenost, rodni identitet** i druge elemente ranjivosti tražitelja azila.”

Službenici_e koje rade sa tražiocima azila u BiH unaprijedili su svoja znanja o zaštiti prava LGBTI osoba kroz dvodnevnu radionicu održanu 16. i 17. septembra 2025. godine u Delijašu. Na radionici je učestvovalo 17 predstavnika_ca institucija koji su stekli praktične alate za prepoznavanje i procjenu zahtjeva za azil zasnovanih na seksualnoj orijentaciji, rodnom identitetu, rodnom izražavanju i spolnim karakteristikama, kao i za adekvatno odgovaranje na specifične potrebe ove ranjive grupe. Aktivnost je imala za cilj unaprijediti primjenu međunarodnih i evropskih standarda u postupcima dodjeljivanja azila u Bosni i Hercegovini, te osigurati efikasniju zaštitu LGBTI tražilaca azila. Tokom radionice predstavljen je i HELP online kurs Vijeća Evrope “LGBTI osobe u postupku azila”, koji je nedavno dostupan i na bosanskom jeziku. Radionicu je organizirao Ured Vijeća Evrope u BiH, a predstavnik SOC-a je bio jedan od predavača.²

1. SOC, Rozi izvještaj 2018, pogl. VII.

2. Ured Vijeća Evrope u BiH, <https://www.coe.int/bs/web/sarajevo/-/new-skills-available-for-bosnian-herzegovinian-civil-servants-to-protect-rights-of-lgbti-asylum-seekers> [pristupljeno: 11. mart 2025]

Društvena stvarnost

Iako je, prema propisima mnogih država EU, BiH označena kao “sigurna treća država porijekla“, LGBTI osobe se i dalje odlučuju na odlazak iz BiH i traženje zaštite od progona zbog seksualne orijentacije i rodnog identiteta u države EU i Sjeverne Amerike. Sigurna treća država porijekla pravna je pretpostavka da postoji određeni nivo funkcionalnosti institucija, vladavine prava, zakonskih mehanizama za zaštitu građana od bilo kojih vrsta progona, pa tako i na osnovu seksualne orijentacije, rodnog identiteta i spolnih karakteristika. LGBTI osobe iz BiH na traženje azila odlučuju se zbog psihičkih poteškoća, psihičkog i fizičkog nasilja, diskriminacije pri zapošljavanju i odbacivanja društva, što trpe zbog svoje seksualne orijentacije ili rodnog identiteta.

Pored toga, BiH u proteklim godinama predstavlja rutu koju osobe u pokretu iz zemalja Bliskog istoka, dijelova Sjeverne Afrike, Pakistana, Afganistana i drugih država prelaze na putu do zemalja EU. Među migrantskom populacijom prisutan je i određeni broj LGBTI osoba. Do sada su u BiH zabilježeni primjeri osoba u pokretu koje pripadaju LGBTI populaciji. Najveći dio njih u tranzitu je kroz BiH, a samo mali broj odlučuje da se zadrži. Problemi s kojima se suočavaju odnose se na smještaj, pravnu podršku i informisanje, te stigmatizaciju i nasilje koje kao posebno ranjiva skupina doživljavaju od drugih osoba u pokretu. Upravo iz tih razloga SOC-u su se javljale LGBTI osobe u pokretu koje su tražile pomoć najviše za smještaj, želeći da izbjegnu predviđene smještaje u kampovima.

Agresija Rusije na Ukrajinu iz februara 2022. godine utjecala je, između ostalog, i na to da se na balkanskoj ruti kretanja izbjeglica pojave i LGBTI tražitelji ce azila iz Rusije i Ukrajine. Ove osobe, posebno sa ruskim državljanstvom, u najvećem broju su prisutne u susjednoj Republici Srbiji zbog nepostojanja restrikcije ulaska u ovu državu. Određeni broj osoba koje traže azil na osnovu seksualne orijentacije, rodnog identiteta i spolnih karakteristika iz Rusije u zadnje vrijeme se pojavio i u BiH, a što je vidljivo u nastavku ovog poglavlja.

Dokumentovani slučajevi

S obzirom da službene institucije nadležne za azil u BiH ne razvrstavaju podatke na osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta, SOC se obratio Udruženju “Vaša prava” koje ima sklopljen ugovor sa Ministarstvom sigurnosti BiH za pružanje besplatne pravne pomoći osobama koje traže azil u BiH.

Tokom 2025. godine, ali i prethodnih godina, Udruženje Vaša prava je imalo određen broj slučajeva, odnosno korisnika koji su svoje zahtjeve za azil vezivali za seksualnu orijentaciju, rodni identitet i spolne karakteristike. Radi se o osobama iz Palestine, Ruske Federacije, Irana, Sijere Leone i Kube, uz napomenu da se osobe iz Sijere Leone i Kube obraćale Udruženju Vaša prava BiH prije 2025. godine. Dvije osobe porijeklom iz Kube su se izjasnile kao LGBT, ali nisu u konačnici odlučile pokrenuti postupak azila, već su napustile BiH, dok je jedna osoba iz Sijere Leone koja je boravila na području USK, bila u postupku azila, a isti se okončao negativnom odlukom, odnosno zahtjev za azil je bio odbijen.

Kada je u pitanju 2025. godina, Udruženje je zastupalo osobu porijeklom iz Ruske Federacije kojoj je u konačnici odobren azil u BiH i tom je priznat status supsidijarne zaštite. Iako su postojali elementi za pokretanje upravnog spora po osnovu pripadnosti određenoj društvenoj grupi, odnosno bilo je elemenata da se pokuša izdejstvovati izbjeglički status, sam korisnik nije bio zainteresovan za podnošenje tužbe

Od početka 2026. godine tri osobe su se obratile Udruženju za pružanje besplatne pravne pomoći i pravnim savjetovanjem. Radi se o osobama iz Palestine, Ruske Federacije i Irana. Do toga, trenutno je osoba iz Palestine odlučila pokrenuti postupak azila. Ishod postupka još uvijek nije poznat, jer je u toku. Imajući u vidu naprijed navedeno, te iskustva iz 2025. godine, ali i prethodnih godina, možemo zaključiti da postoji određeni (iako ne veliki) broj LGBTI osoba koji pokazuju interes i potrebu za azilom u Bosni i Hercegovini na osnovu seksualne orijentacije, rodnog identiteta i spolnih karakteristika, makar kada se radi o osobama o kojima Udruženje ima saznanja. S druge strane, mogući razlog za ovo mogao bi ležati u tome što većina ljudi u pokretu na ovoj migrantskoj ruti, Bosnu i Hercegovinu vidi kao tranzitnu državu, a ne državu odredišta, pa samim tim njihovo kratko zadržavanje utiče na mogućnost njihove rane identifikacije.

Ono što je također važno naglasiti jeste da do sada nije zabilježen nijedan slučaj gdje je dodijeljen najviši stepen zaštite, odnosno izbjeglički status, dok je status supsidijarne zaštite, pored ličnih okolnosti, ovisio, prema našim procjenama, i o zemlji porijekla korisnika. Tako, osobama porijeklom iz Ruske Federacije i Irana je prema dosadašnjoj praksi priznavan status supsidijarne zaštite, dok je korisnicima porijeklom iz afričkih zemalja, konkretno Sjere Leone, zahtjev za azil odbijen.

Godina traženja savjeta i osnov za traženje azila	2023.	2024.	2025.	UKUPNO
Seksualna orijentacija	10	1	1	12
Rodni identitet	2	0	0	2
Ukupan broj slučajeva	12	1	1	14

Tabela 4. Podaci SOC-a o slučajevima traženja pomoći u procesu dobijanja azila

Smjernice za djelovanje

1. Izmijeniti Zakon o azilu BiH tako da se spol, seksualna orijentacija, rodni identitet i spolne karakteristike eksplicitno navedu kao osnove za traženje azila i mogući razlozi proganjanja
2. Zakonom o strancima prepoznati istospolne zajednice, odnosno spajanje porodice kao osnovu za dodjeljivanje privremenog boravka partnerima_kama bh. građana_ki.
3. Sprovesti aktivnost broj 2.3. “Donošenje smjernica za postupanje u slučajevima LGBTI osoba kao tražilaca azila i obuka službenika/ca” iz Akcionog plana za unapređenje ljudskih prava LGBTI osoba u BiH za period 2021–2024.

4. Osigurati dostojanstven i efikasan tretman te siguran smještaj za LGBTI tražitelje_ice azila u BiH, posebno uzimajući u obzir činjenicu da pripadaju izrazito ranjivoj skupini podložnoj nasilju u prihvatnim centrima.

5. Izmijeniti i dopuniti Pravilnik o sadržaju, načinu vođenja i korištenja službenih evidencija o strancima (Službeni glasnik BiH, broj 51/16) na način da Sektor za azil Ministarstva sigurnosti BiH vodi evidencije tražitelja_ica azila i na osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta

VIII ANTIRODNE MOBILIZACIJE U KONTEKSTU PRAVA LGBTI OSOBA

Tokom 2025. godine Detektor je sproveo istraživanje o djelovanju antirodnih aktera i njihovom finansiranju, koje je rezultiralo serijom članaka u kojima se razotkrivaju jake veze ovih organizacija sa Srpskom pravoslavnom crkvom i vlastima u Republici Srpskoj. Tokom istraživanja, Detektor se infiltrirao u Viber grupu udruženja “Roditelji za prava djece”¹, jedne od organizacija odgovornih za povlačenje Zakona o zaštiti od nasilja u porodici i nasilja nad ženama u Republici Srpskoj. Članovi ce grupe razmjenjuju informacije o načinu izbjegavanja vakcinacije djece, te upućuju poruke usmjerene protiv prava žena i LGBTI osoba. Osim što dijele netačne i štetne informacije, dodatno zabrinjava činjenica da ove organizacije ostvaruju finansijsku podršku iz budžeta Republike Srpske. Dok je opstanak sigurne kuće za LGBTI žrtve nasilja u porodici neizvjestan, a sigurne kuće za žene sredstva za pružanje podrške žrtvama nasilja dobivaju sa zakašnjenjem i u ograničenim iznosima, ove organizacije su od vlasti Republike Srpske u posljednjih pet godina dobile preko dva miliona KM.² Pojedine organizacije sprovodile su aktivnosti koje spadaju pod krivično djelo veličanja osoba osuđenih za ratni zločin. Ovakvi nalazi pokazuju da se djelovanje antirodnih aktera reflektira kroz institucionalne odluke i raspodjelu javnih sredstava. U tom smislu, antirodne organizacije ne djeluju samo kao protivnice određenih prava, već kao širi društveno-politički akteri čije djelovanje, kako ističe Roman Kuhar, predstavlja “napad na demokratiju”.³ Njihov uticaj vidljiv je i kroz blokiranje javnih politika, što potvrđuje i problematiziranje te neusvajanje Strategije za mlade FBiH zbog upotrebe pojma “LGBTQ+”.

1. Azra Husarić Omerović, “Milioni iz budžeta Republike Srpske za antirodna udruženja”, *Detektor*, 2. februar 2026, <https://detektor.ba/2026/02/02/milioni-iz-budzeta-republike-srpske-za-antirodna-udruzenja/>

2. *Ibid.*

3. Azra Husarić Omerović, “Roman Kuhar o djelovanju antirodnih pokreta u BiH: Napad na demokratiju”, *Detektor*, 6. februar 2026, <https://detektor.ba/2026/02/06/roman-kuhar-o-djelovanju-antirodних-pokreta-u-bih-napad-na-demokratiju>

Smjernice za djelovanje

1. Uspostaviti i dosljedno primjenjivati jasne kriterije za dodjelu budžetskih sredstava organizacijama civilnog društva, uključujući zabranu finansiranja organizacija koje šire dezinformacije, podstiču diskriminaciju ili djeluju suprotno principima zaštite ljudskih prava.
2. Osigurati dostatna i redovna finansijska sredstva za sigurne kuće i usluge podrške žrtvama nasilja, uključujući i LGBTI žrtve nasilja.
3. Razviti mehanizme sankcionisanja i suzbijanja širenja štetnih narativa i dezinformacija.
4. Kontinuirano sprovoditi edukacije s ciljem jačanja kapaciteta javnih institucija i službenika_ca u oblasti rodne ravnopravnosti i ljudskih prava.

Odnos između zajednice i institucija, posebno policije, i dalje je obilježen nepovjerenjem, koje proizlazi iz napada na aktiviste_ice Bh. povorke ponosa i prostorije nekoliko udruženja 2023. godine. Ovi napadi, koji do danas nisu dobili sudski epilog, dodatno doprinose osjećaju nesigurnosti i ograničavaju spremnost na javno djelovanje. Iako se aktivnosti nastavljaju, uključujući i u prostorima kao što je Društveno-kulturni centar Incel, realizuju se uz značajno pojačane mjere sigurnosti.¹

S druge strane, u sudskom postupku pred Osnovnim sudom u Banjoj Luci po tužbi Sarajevskog otvorenog centra protiv tadašnjeg predsjednika Republike Srpske Milorada Dodika, u martu 2026. godine utvrđeno je da su njegove javne izjave iz marta 2023. godine predstavljale diskriminaciju prema LGBTI osobama. Ovaj postupak se odnosi na širi institucionalni i politički kontekst, dok istovremeno ukazuje na ograničenja u identifikaciji i procesuiranju direktnih počinitelja fizičkih incidenata.²

Ključni izazovi

Djelovanje LGBTIQ+ zajednice u Banjoj Luci i dalje je pretežno ograničeno na zatvorene i kontrolisane formate uz značajne sigurnosne mjere, što ukazuje na suženo ostvarivanje prava na slobodu okupljanja u praksi. Ovakvi uslovi, zajedno sa dugotrajnim nepovjerenjem prema institucijama, dodatno utiču na smanjenu spremnost zajednice da javno djeluje, prijavljuje incidente ili ostvaruje saradnju sa nadležnim organima. Istovremeno, izražena teritorijalna nejednakost, u kojoj izvan Banje Luke gotovo da ne postoje organizovane aktivnosti niti vidljivi oblici podrške LGBTIQ+ zajednici, posebno pogađa manje sredine. Na sistemskom nivou, nedostatak organizacija koje kontinuirano i strateški djeluju na izmjeni institucionalnih politika, kao i odsustvo stabilne lokalne infrastrukture za dugoročni rad sa zajednicom dodatno ograničavaju razvoj pokreta i pristup pravima.

1. "Napadnuti aktivisti Bh. povorke ponosa u Banjaluci", *Radio Slobodna Evropa*, 18. mart 2023. <https://www.slobodnaevropa.org/a/napad-aktivisti-bh-povorka-ponosa-banja-luka/32324323.html> [pristupljeno: 17. april 2026]

2. *Sarajevski otvoreni centar, Tužba protiv Milorada Dodika – Osnovni sud u Banjoj Luci utvrdio diskriminaciju prema LGBTI osobama*, 16. mart 2026, <https://soc.ba/tuzba-sarajevskog-otvorenog-centra-protiv-milorada-dodika-osnovni-sud-u-banjoj-luci-utvrdio-diskriminaciju-prema-lgbti-osobama/> [pristupljeno: 17. april 2026]

Pozitivne prakse

Uprkos izazovima, u Banjoj Luci postoje određeni primjeri kontinuiranog rada i razvoja zajednice. Djelovanje Udruženja nezavisnih stvaralaca i aktivista GETO, koje kroz Društveno-kulturni centar Incel obezbjeđuje siguran prostor za edukativne, kulturne i programe psihološke podrške, predstavlja važan resurs za lokalnu zajednicu.

Razvoj drag scene u Banjoj Luci, kao i sve veća vidljivost izvođačica na nivou Bosne i Hercegovine i regiona ukazuje na postepeno jačanje kulturne produkcije i prostora za izražavanje, ali i na povezanost lokalne scene sa širim regionalnim trendovima.¹

Primjećen je porast učešća osoba iz Banje Luke u organizacionim strukturama Bh. povorke ponosa, što ukazuje na jačanje lokalnog angažmana. Istovremeno, iako je prisutan pad učesnika_ca iz Republike Srpske na Povorci ponosa, postoje kontinuirani napor i za mobilizaciju zajednice kroz lokalne aktivnosti i informisanje.

U širem kontekstu, iako su izražene teritorijalne podjele i otežana mobilnost između gradova, uključujući slab javni prevoz i infrastrukturu, LGBTIQ+ zajednica i dalje djeluje kao povezan prostor solidarnosti. Kroz formalne i neformalne mreže održava se saradnja i praćenje regionalnih trendova, što doprinosi njenoj otpornosti uprkos ograničenjima.

Jaz između politika i prakse

Iako formalno-pravni okvir u Bosni i Hercegovini prepoznaje zabranu diskriminacije, njegova primjena u Republici Srpskoj ostaje ograničena. Sudski postupci koji utvrđuju diskriminaciju, uključujući one vezane za javni govor političkih zvaničnika, pokazuju postojanje mehanizama zaštite, ali ne rezultiraju nužno poboljšanjem sigurnosti i položaja LGBTIQ+ osoba u praksi.

1. LGBTI.ba, "Stvaranje drag scene u BiH", 21. januar 2025, <https://lgbti.ba/stvaranje-drag-scene-u-bih/> [pristupljeno: 17. april 2026]

Krivično zakonodavstvo Republike Srpske prepoznaje krivična djela iz mržnje i govor mržnje, ali je njegova primjena u praksi ograničena. Govor mržnje prema LGBTIQ+ osobama prisutan je u javnom i online prostoru, dok je broj prijavljenih i procesuiranih slučajeva nizak, što ukazuje na nedovoljno prepoznavanje i institucionalni odgovor.

Izostanak procesuiranja direktnih počinitelja nasilja ukazuje na jaz između normativnog okvira i njegove primjene. Uprkos formalnim pravima, LGBTIQ+ osobe i organizacije i dalje djeluju u ograničenim i nesigurnim uslovima. Dodatni strukturni problem je nepostojanje organizacije ili koordinacionog tijela u Republici Srpskoj koje bi sistemski prikupljalo iskustva LGBTIQ+ osoba i zastupalo ih prema institucijama. Time se otežava artikulacija zajedničkih zahtjeva i koordinisano zagovaranje prava na entitetskom nivou.

Posljedično, pripadnici_e LGBTIQ+ zajednice kontinuirano odlaze iz Banje Luke i Republike Srpske. Iako postoje periodi pojačanog organizovanja i vidljivosti, često se prekidaju zbog sigurnosnih i institucionalnih prepreka, što utiče na odluke pojedinaca da potraže sigurnije okruženje u regionu ili EU. Ovaj trend dodatno slabi održivost lokalnih inicijativa i kontinuitet razvoja zajednice.

Preporuke

Lokalne vlasti i policija (Banja Luka i druge lokalne zajednice u RS-u):

- Osigurati efikasno procesuiranje svih slučajeva nasilja i prijetnji prema LGBTIQ+ osobama, uključujući dosljednu primjenu zakonskih odredbi koje se odnose na krivična djela počinjena iz mržnje i govor mržnje
- Unaprijediti saradnju sa organizacijama civilnog društva kroz redovne konsultacije i transparentnu komunikaciju
- Omogućiti sigurno održavanje javnih događaja bez prekomjernih administrativnih i sigurnosnih opterećenja, uz zaštitu prava na slobodu okupljanja

Institucije Republike Srpske:

- Razviti i usvojiti politike koje eksplicitno uključuju zaštitu prava LGBTIQ+ osoba
- Osigurati dosljednu primjenu postojećih zakona koji se odnose na zabranu diskriminacije, uključujući mehanizme zaštite od govora i zločina iz mržnje

- Osigurati dosljednu primjenu postojećih zakona koji se odnose na zabranu diskriminacije, uključujući mehanizme zaštite od govora i zločina iz mržnje
- Prekinuti praksu političkog diskursa koji doprinosi stigmatizaciji LGBTIQ+ zajednice i javnoj normalizaciji diskriminacije

Međunarodni akteri i donatori:

- Podržati dugoročne, a ne isključivo projektne inicijative u Republici Srpskoj
- Jačati lokalne kapacitete za zagovaranje i rad sa zajednicom
- Pružiti podršku inicijativama koje doprinose decentralizaciji aktivnosti izvan većih urbanih centara
- Podržati programe koji olakšavaju mobilnost i povezivanje LGBTIQ+ osoba između gradova, imajući u vidu ograničenja infrastrukture i javnog prevoza u Bosni i Hercegovini

Organizacije civilnog društva:

- Razvijati strategije za dugoročno prisustvo i rad na lokalnom nivou u Republici Srpskoj
- Jačati međusobnu saradnju i koordinaciju između organizacija iz različitih dijelova Bosne i Hercegovine, uključujući i jačanje saradnje između Sarajeva, Banje Luke i drugih sredina kroz decentralizovane programe i terenske aktivnosti
- Raditi na osnaživanju lokalnih lidera i inicijativa unutar zajednice, uz podsticanje većeg preuzimanja inicijative same zajednice kroz razvoj neformalnih grupa i lokalnih inicijativa
- Prepoznati da postojeće organizacije trenutno ne mogu same dugoročno nositi sav teret rada sa zajednicom, te jačati kolektivni i distribuirani model djelovanja

Lokalni kontekst

Tuzlanski kanton, kao najmnogoljudniji kanton u BiH,¹ predstavlja jedan od specifičnijih lokalnih konteksta u BiH kada je u pitanju položaj LGBTI+ osoba. U poređenju sa drugim lokalnim zajednicama u BiH, Tuzla se vrlo često percipira kao otvoreniji i inkluzivniji prostor za različitosti,¹ dijelom zbog tradicije građanskog aktivizma i otpora, jake akademske zajednice i kontinuiranog djelovanja nevladinih organizacija. Ipak, formalno otvoreniji prostor ne znači automatski i punu društvenu sigurnost niti ravnopravan pristup svima. To možemo vidjeti i po manjku sigurnih prostora za zajednicu, ali i nedovoljno razvijenim sistemima podrške za LGBTI+ osobe. Stigma, nasilje, govor mržnje i diskriminacija su i dalje prisutni, a posebno su izraženi za osobe koje žive dalje od urbanog centra.²

Na osnovu dokumentacije Tuzlanskog otvorenog centra, vidljiva je veća spremnost zajednice da potraži podršku i koristi postojeće mehanizme zaštite.³ Iako ne postoji povjerenje u institucije, nevladine organizacije poput Tuzlanskog otvorenog centra postaju važan saveznik za saradnju i pružanje podrške. Iskustvo sa terena pokazuje da se sve veći broj osoba obraća TOC-u u slučajevima nasilja u porodici, iskustva konverzivne terapije, diskriminacije ili izloženosti nekoj drugoj vrsti nasilja i isključivanja.⁴

Istovremeno, ostaje jasna razlika između Tuzle i drugih gradova i općina kantona, posebno u pogledu dostupnosti podrške, institucionalne saradnje i jasne vidljivosti LGBTI+ tema.

1. Federalni zavod za programiranje razvoja, *Socioekonomski pokazatelji po kantonima u Federaciji BiH*, <https://fzpr.gov.ba/files/Socioekonomski%20pokazatelji%20po%20op%C4%87inama/>

Socioekonomski%20pokazatelji%20po%20op%C4%87inama%20BiH%202024.pdf, stranica 108 [pristupljeno: 15. april 2026]

2. Tuzlanski otvoreni centar, *Izveštaj o pravima i potrebama LGBTI+ osoba u Tuzlanskom kantonu 2025*, Tuzla, 2025, str. 18, <https://www.toc.ba/post/izvje%C5%A1taj-o-stanju-ljudskih-prava-i-potreba-lgbti-zajednice-u-tuzlanskom-kantonu-2025-godine> [pristupljeno: 15. april 2026]

3. Tuzlanski otvoreni centar, *Izveštaj o pravima i potrebama LGBTI+ osoba u Tuzlanskom kantonu 2025*, Tuzla, 2025, str. 17, <https://www.toc.ba/post/izvje%C5%A1taj-o-stanju-ljudskih-prava-i-potreba-lgbti-zajednice-u-tuzlanskom-kantonu-2025-godine> [pristupljeno: 15. april 2026] Tuzlanski otvoreni centar, *interna dokumentacija – Evidencija o broju korisnika_ca u 2025. godini (Interni 66 dokument)*

4. Tuzlanski otvoreni centar, *Izveštaj o pravima i potrebama LGBTI+ osoba u Tuzlanskom kantonu Tuzla, 2025*, str. 34, <https://www.toc.ba/post/izvje%C5%A1taj-o-stanju-ljudskih-prava-i-potreba-lgbti-zajednice-u-tuzlanskom-kantonu-2025-godine> [pristupljeno: 15. april 2026]; *Interni dokumenti TOC-a o pruženim uslugam*

Ključni izazovi

Ključni izazovi u Tuzlanskom kantonu prema iskustvu na terenu su:

- Potpuni nedostatak ili manjak povjerenja u institucije i institucionalne mehanizme zaštite
- Izražen govor mržnje u političkom prostoru
- Povećan broj slučajeva nasilja u porodici
- Strah od autovanja i vidljivost
- Jaz između zajednica i ruralna izolacija

Pravni okvir formalno prepoznaje zabranu diskriminacije,¹ ali u praksi to ne znači automatskopovjerenje zajednice u rad institucija. Veliki dio zajednice i dalje smatra da institucije neće pravovremeno i djelotvorno reagovati na problem, već da će spora i neadekvatna reakcija izazvati eskalaciju postojećeg problema. Dodatni problem jasno predstavlja sve češći govor mržnje unutar političkog prostora,² kako u Tuzlanskom kantonu, tako i širom BiH. Diskriminatorna politička retorika dovodi do jasnih izazova za povjerenje u sistem i sistemsku podršku. Za dio LGBTI+ osoba upravo porodično okruženje postaje mjesto odbacivanja, emocionalnog pritiska ili kontrole. Strah od autovanja i vidljivosti je posebno izražen, te sama zajednica izbjegava prostore i događaje koji imaju LGBTI+ predznak ili bilo koju vrstu prepoznatljivosti. Istovremeno, osobe iz manjih mjesta i ruralnih područja suočene su s većom socijalnom kontrolom, manjkom anonimnosti i gotovo potpunim odsustvom lokalnih servisa podrške, zbog čega Tuzla ostaje glavno mjesto traženja sigurnijeg prostora i resursa.

1. Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine, Zakon o zabrani diskriminacije Bosne i Hercegovine, "Službeni glasnik BiH", br. 59/09 i 66/16, <https://advokat-prnjavorac.com/zakoni/Zakon-o-zabrani-diskriminacije-u-BiH.pdf>

[pristupljeno: 16. april 2026]

2. Centar za istraživačko novinarstvo, Monitoring Report on Hate Speech in Bosnia and Herzegovina, <https://cin.ba/storage/2024/02/Govor-mrznje-ENG.pdf> [pristupljeno: 16. april 2026]

Pozitivne prakse i razvoj

Tuzlanski kanton nam pokazuje da i lokalni nivo može biti mjesto realnih društvenih promjena. Dok sa jedne strane vidimo širenje usluga i servisa podrške za LGBTI+ osobe koje pruža Tuzlanski otvoreni centar – besplatno pravno savjetovanje, psihološka podrška, vršnjačko savjetovanje – u 2025. godini posebno je primjetno otvaranje sigurnih prostora za LGBTI+ osobe. Kulturne ustanove ustupaju prostor za događaje, a ugostiteljski objekti i neformalni sigurni prostori zajednici omogućavaju svakodnevnu vidljivost i osjećaj pripadnosti. Upravo ovakva mreža formalnih i neformalnih savezništava pokazuje da lokalna promjena nastaje kroz saradnju više aktera, a ne isključivo kroz institucionalne odluke.

Jaz između politika i prakse

Ipak, jedan od ključnih uvida iz lokalnog iskustva jeste postojanje raskoraka između formalno postojećih prava i njihove primjene u svakodnevnom životu.² Normativni okvir postoji, ali sama činjenica da pravo postoji ne znači da je ono dostupno, razumljivo i efikasno u praksi. Na lokalnom nivou ovaj raskorak se najčešće ogleda u otežanom dokazivanju diskriminacije, nedovoljno jasnim procedurama, slaboj vidljivosti mehanizama zaštite i odsustvu proaktivnog djelovanja institucija. Uzrok takvog stanja nije moguće svesti samo na jedan faktor; u praksi je prisutna kombinacija nedostatka političke volje i nedostatka specifičnih znanja unutar institucija.

1. Tuzlanski otvoreni centar, *Izveštaj o pravima i potrebama LGBTI+ osoba u Tuzlanskom kantonu 2025*, Tuzla, 2025, str. 20, <https://www.toc.ba/post/izvje%C5%A1taj-o-stanju-ljudskih-prava-i-potreba-lgbti-zajednice-u-tuzlanskom-kantonu-2025-godine> [pristupljeno: 16. april 2026]

2. ILGA-Europe, *Annual Review of the Human Rights Situation of LGBTI People in Europe and Central Asia: Bosnia and Herzegovina*, 2024, <https://www.ilga-europe.org/report/annual-review-2025/> [pristupljeno: 16. april 2026]; European Commission, *Bosnia and Herzegovina Report 2024*, https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/451db011-6779-40ea-b34b-a0eeda451746_en?filename=Bosnia%20and%20Herzegovina%20Report%202024.pdf [pristupljeno: 16. april 2026]

Preporuke

- Razviti kantonalni strateški okvir za zaštitu prava LGBTI+ osoba
- Imenovati kontakt-osobe za LGBTI+ pitanja unutar relevantnih institucija
- Osigurati sistematsku edukaciju zaposlenih u zdravstvu, obrazovanju, socijalnoj zaštiti i sigurnosti
- Ojačati javno finansiranje servisa podrške i programa prevencije diskriminacije
- Redovno uključivati LGBTI+ osobe i organizacije civilnog društva u procese donošenja odluka
- Nastaviti podržavati rad lokalnih organizacija i aktivnosti u manjim sredinama
- Razvijati lokalne sigurne prostore i mehanizme podrške izvan urbanih centara

Zaključak

Iskustvo Tuzlanskog kantona pokazuje da lokalni nivo može istovremeno biti prostor ograničenja i prostor promjene. Iako su prisutni stigma, nepovjerenje u institucije i neujednačena primjena prava, postoje i jasni primjeri saradnje, razvoja servisa podrške i jačanja savezništava. Upravo zato lokalna iskustva ostaju važna za širi kontekst Bosne i Hercegovine, jer pokazuju da unapređenje prava LGBTI+ osoba zavisi ne samo od zakona, već i od kapaciteta zajednica da ta prava pretvore u stvarnu sigurnost i ravnopravnost

RJEČNIK LGBTI POJMOVA

BISEKSUALNA OSOBA

Osoba koju seksualno i/ili emocionalno privlače osobe oba spola.

COMING OUT (kaming aut)

Sintagma koja potiče od engleske fraze ‘coming out of the closet’ (izaći iz ormara) već se ustaljeno upotrebljava u značenju javnog i otvorenog istupanja vlastite seksualne orijentacije (kod lezbejki, gejeva i biseksualnih osoba), rodnog identiteta (kod trans osoba) i spolnih karakteristika (kod interspolnih osoba). Javlja se u dvije ravni: kao samootkriće i kao (manje ili više) javna obznana drugima. ‘Coming out’ (izlazak iz ormara) je od velikog značaja za LGBTI osobe, jer na taj način javno afirmišu vlastiti identitet, što je veoma važno za psihološko zdravlje i kvalitet života ove manjinske grupe.

DISKRIMINACIJA

Diskriminacija je svako razlikovanje, isključivanje, ograničavanje i svaki oblik stavljanja u nepovoljan položaj osobe ili grupe osoba po nekoj osnovi. Različite su osnove, odnosno karakteristike po kojima se osoba ili grupa osoba dovodi u nepovoljan položaj. Tako se lezbejke, gejevi i biseksualne osobe mogu diskriminisati na osnovu ‘seksualne orijentacije’; trans* (između ostalog transrodne i transeksualne osobe) na osnovu ‘rodnog identiteta’ i rodnog izražavanja; interspolne osobe na osnovu ‘spolnih karakteristika’. Stoga je jako važno da sve tri osnove (seksualna orijentacija, rodni identitet i spolne karakteristike) budu zakonski prepoznate kao osnove na kojima je zabranjena diskriminacija.

PRINCIPNE DISKRIMINACIJE

Jednak tretman pojedinaca_i ili grupe, bez obzira na njihove specifične karakteristike. Koristi se da bi se procijenili prividno neutralni kriteriji i prakse koje mogu prouzrokovati efekte koji osobe s tim karakteristikama sistematski stavljaju u nepovoljniji položaj.

HOMOFOBIA

Iracionalan strah, netolerantnost i predrasude prema gej muškarcima i

lezbejkama. Manifestuje se kao ubjeđenje u superiornost heteroseksualnosti. To ubjeđenje rađa nasilje prema neheteroseksualnim osobama, koje se opravdava uvjerenjem u vlastitu superiornost (i njihovu inferiornost). Nasilje se ogleda u verbalnim i fizičkim napadima, te diskriminaciji.

HOMOSEKSUALNA OSOBA

Osoba koju privlače osobe istog spola.

LEZBEJKA

Žena koju seksualno i/ili emotivno privlače druge žene.

GAY(gej)

Muškarac kojeg seksualno i/ili emotivno privlače drugi muškarci. Može se koristiti i kao pridjev (npr. gej osoba), te se u tom slučaju može odnositi i na muškarce i na žene istospolne orijentacije.

HOMOSEKSUALAC

Zastarjeli klinički termin za osobe čija je seksualna orijentacija usmjerena prema osobama istog spola, odnosno za osobe koje seksualno i/ili emocionalno privlače osobe istog spola. Termin je neprikladan i mnogi gejevi i lezbejke smatraju ga uvredljivim. Korektniji termini su gej (muškarac)/gejevi i lezbejka.

HOMOSEKSUALIZAM

Zastarjeli klinički termin koji se koristio u medicinske svrhe za označavanje istospolne seksualne orijentacije. Smatra se uvredljivim jer implicira da je homoseksualnost bolest koja se treba liječiti. Imajući na umu da je Svjetska zdravstvena organizacija 1990. godine potvrdila da je homoseksualnost, baš kao heteroseksualnost, prirodna varijacija ljudske seksualnosti, ovaj termin se više ne koristi.

INTERSPOLNE OSOBE

Osobe čije ‘spolne karakteristike’, uključujući hromosome, gonade i genitalije, odstupaju od tipične, binarne podjele na muška i ženska tijela. Postoje različiti oblici interspolnosti. Osobe se tako po spolu mogu dijeliti na muške, ženske i interspolne. Interspolne osobe, kao i muške i ženske osobe, imaju svoju seksualnu orijentaciju i rodni identitet.

U prošlosti, ove osobe često su nazivane hermafroditima, ali se ovaj termin smatra diskriminatornim i medicinski u potpunosti neispravnim.

INTERSEKCIONALNOST

Pristup proizašao iz sociološke teorije intersekcionalnosti, koji diskriminaciju analizira kao složen sistem u kome su različiti oblici diskriminacije zasnovani na različitim kategorijama identiteta (roda, spola, rase, klase, seksualne orijentacije, rodnog identiteta). Ovi identiteti su međusobno povezani i utiču jedni na druge, te se i u razmatranjima diskriminacije moraju sagledavati skupa.

LGBTI

Sveobuhvatni pojam koji se koristi kako bi se označile lezbejke, gej muškarci, biseksualne, trans*(rodne) i interspolne osobe. Pojam označava heterogenu skupinu koja se obično imenuje akronimom LGBTI u društvenom i političkom aktivizmu.

LGBTTIQ

Skraćenica za lezbejke, gej muškarce, biseksualne, transrodne, transeksualne, i queer osobe.

QUEER (kvir)

Queer je ranije u engleskom jeziku korišten kao pogrdan naziv za neheteroseksualne osobe. Ovaj termin su LGBTI osobe zatim preuzele kako bi opisivale same sebe. Neke osobe posebno cijene ovaj termin zato što označava prkos i zato što obuhvata različitost, ne samo gejeva i lezbejki, već i biseksualnih, transrodnih i interseksualnih osoba, a uključuje i heteroseksualne osobe koje sebe vide ili svoj život žive van heteropatrijarhalnih normi.

RODNI IDENTITET

Rodni identitet vezuje se za individualno iskustvo i shvatanje vlastitog spola i roda, što može, ali ne mora odgovarati spolu pripisanom pri rođenju. Rodni identitet se, između ostalog, odnosi na lični doživljaj vlastitog tijela, odijevanje i način govora. Osobe čiji je rodni identitet u skladu sa spolom koji mu/joj je pripisan pri rođenju nazivaju se 'cisrodnim osobama', a osobe čiji rodni identitet nije u skladu sa spolom koji mu/joj je pripisan pri rođenju nazivaju se 'trans(rodnim) osobama'.

Transseksualne osobe, kao podgrupa transrodnih osoba, osobe su čiji rodni identitet nije u skladu sa spolom koji mu/joj je pripisan pri rođenju i koje imaju namjeru da prilagode svoj biološki spol ili su u procesu prilagodbe.

RODNO IZRAŽAVANJE

Vizuelna i vanjska prezentacija svake osobe, koja uključuje karakteristike ličnosti, izgleda i ponašanja koje se u određenoj kulturi i periodu smatraju muževnim ili ženstvenim (dakle, tipičnim za mušku ili žensku društvenu ulogu).

RODNO AFIRMATIVNA ZDRAVSTVENA ZAŠTITA/ NJEGA

Radi se o terminu koji označava širok spektar usluga u zdravstvenom sistemu koje su potrebne transrodnim, rodno raznolikim i interspolnim osobama, a koje afirmišu odnosno potvrđuju rodni identitet osobe, odnosno njene spolne karakteristike. Termin koji se također koristi jeste ‘prilagodba spola’, ali ima uže značenje od rodno afirmativne zdravstvene zaštite i ukazuje na medikalizaciju procesa tranzicije.

SEKSUALNA ORIJENTACIJA

Emocionalna i/ili seksualna privlačnost ili naklonost, koja može biti prema osobama istog i/ili različitog spola/roda. Obično se koristi klasifikacija na ‘heteroseksualne’ (privlačnost prema osobama različitog spola), ‘homoseksualne’ (privlačnost prema osobama istog spola) i ‘biseksualne’ (privlačnost prema osobama istog i različitog spola) osobe. U pravu u Bosni i Hercegovini često se koriste i termini spolna orijentacija, spolno opredjeljenje, seksualno opredjeljenje, seksualne preferencije, spolne preferencije, ali se preporučuje termin seksualna orijentacija.

SPOLNE KARAKTERISTIKE

Spolne karakteristike osoba, kao što su hromozomi, gonade i genitalije, znaju odstupati od tipične, binarne podjele na muška i ženska tijela. Osobe se tako po spolu mogu dijeliti na muške, ženske i interspolne. Interspolne osobe stoga mogu biti diskriminisane ili meta krivičnih djela počinjenih iz mržnje i predrasuda zbog svojih spolnih karakteristika.

TRANSRODNA OSOBA

Termin za osobe čiji rodni identitet nije u skladu sa spolom koji im je pripisan pri rođenju. Transrodnost obuhvata one osobe koje osjećaju, preferiraju ili biraju da predstavljaju sebe drugačije od očekivanih rodni uloga koje im tradicionalno pripadaju na osnovu spola pripisanog pri rođenju, bilo kroz način odijevanja, način govora, manire, kozmetiku ili modifikacije tijela. Između ostalog, transrodnost se odnosi i na osobe koje se ne identificiraju oznakama muško i žensko, zatim transeksualne osobe, transvestite, cross-dressere, arodne, nebinarne, rodno fluidne i druge rodno varijantne osobe. 'Transrodni muškarac' je osoba kojoj je pri rođenju pripisan ženski spol, ali je njegov rodni identitet muški ili se nalazi negdje na spektru maskulinih rodni identiteta. 'Transrodna žena' je osoba kojoj je pri rođenju pripisan muški spol, ali je njen rodni identitet ženski ili se nalazi negdje na spektru ženskih rodni identiteta.

TRANSSEKSUALNA OSOBA

Osoba koja ima jasnu želju i namjeru da promijeni/prilagodi svoj spol, kao i osoba koja je djelimično ili potpuno modificirala svoje tijelo (što uključuje fizičku i/ili hormonalnu terapiju i operacije).

TRANSFOBIJA

Iracionalan strah, netolerantnost i predrasude prema transrodnim osobama.

ZLOČIN IZ MRŽNJE (krivična djela počinjena iz mržnje)

Odnosi se na kaznena djela motivirana predrasudama prema određenoj osobi ili grupi osoba. Zločini iz mržnje uključuju zastrašivanje, prijetnje, oštećenja imovine, zlostavljanje, ubistvo ili bilo koje drugo kazneno djelo, kod kojeg je žrtva postala meta napada zbog stvarne ili pretpostavljene seksualne orijentacije, rodno identiteta ili spolnih karakteristika, ili je žrtva povezana, pripada, podržava ili je član_ica neke LGBTI grupe.

O SARAJEVSKOM OTVORENOM CENTRU

Sarajevski otvoreni centar je organizacija civilnog društva koja radi na unapređenju ljudskih prava u Bosni i Hercegovini. Pokrećemo i kreiramo sistemske društvene promjene, s naglaskom na rodnu ravnopravnost i položaj LGBTI osoba.

Ovdje ćemo istaći samo neka postignuća koja se odnose na ravnopravnost LGBTI osoba i žena. Pored psihosocijalnog i pravnog savjetovanja, nastavili_e smo voditi jedini LGBTI medij u državi, portal www.lgbti.ba.

Organizovali_e smo treninge: za policiju, tužilaštva i sudove, s fokusom na teme zločina iz mržnje, govora mržnje i primjene antidiskriminacionog prava; za medicinske stručnjake i stručnjakinje i zdravstvene radnike i radnice, s fokusom na trans-specifičnu i trans-inkluzivnu prilagodbu spola; za LGBTI zajednicu. Intenzivno smo radili na stvaranju lokalne institucionalne mreže podrške LGBTI osobama u Kantonu Sarajevo, unapređenju regulacije biomedicinski potpomognute oplodnje u Federaciji BiH, pravima radnica u vezi s diskriminacijom na osnovu spola i porodijskog odsustva, uvođenju rodno senzitivnog jezika u parlamente i univerzitete, usvajanju i implementaciji kantonalnih gender akcionih planova, ali i podizanju svijesti o rodno zasnovanom nasilju u BiH.

Tokom proteklih godina nekoliko naših zakonodavnih i *policy* inicijativa ušlo je u vladinu ili parlamentarnu proceduru. Zagovarački fokus usmjerili smo na pitanja politika za ravnopravnost žena i LGBTI osoba u BiH, na pitanja reproduktivnih prava žena i muškaraca, roditeljstva u kontekstu usklađivanja privatnog i poslovnog segmenta života, slobode okupljanja LGBTI osoba i unapređivanja institucionalnog okvira za zaštitu od nasilja i diskriminacije, te namjeravamo nastaviti rad na pitanjima koja se tiču transrodnih osoba, interspolnih osoba, istospolnih zajednica, njihove društvene inkluzije, ali i položaja LGBTI osoba u obrazovanju, zdravstvu, radu i zapošljavanju.

Provodili smo i medijske kampanje koje su dosegle preko milion bh. građana i građanki, a organizujemo i LGBTI filmski festival “Merlinka” koji od 2021. godine postaje lokalni festival “Kvirhana”, u saradnji s Tuzlanskim otvorenim centrom.

Više o našem radu možete pronaći na www.soc.ba.

Ova publikacija izlazi u okviru edicije “Ljudska prava”, koju objavljuje Sarajevski otvoreni centar

Urednik

Darko Pandurević je od 2021. godine rukovoditelj programa i zagovaranja u Sarajevskom otvorenom centru, gdje je do početka 2022. godine vodio i pravno savjetovanje za LGBTI osobe. U rad Sarajevskog otvorenog centra uključen je od 2015. godine, prvo kao volonter na LGBTI programu, a onda kao projektni asistent na koordiniranju rada Inicijative za monitoring evropskih integracija u BiH. Fokus rada i interesa u SOC-u do sada su mu bila pitanja diskriminacije, govora mržnje, krivičnih djela počinjenih iz mržnje, sudjelovanje na istraživanju i izmjeni postojećih propisa te držanju edukativnih aktivnosti i obuka iz različitih oblasti ljudskih prava. Završio je Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu.

Kontakt: darko@soc.ba

Autorice i autori

Amil Brković pravni je savjetnik i koordinator programa u Sarajevskom otvorenom centru. Pruža usluge pravnog savjetovanja LGBTI osobama. Vršiti monitoring kršenja ljudskih prava LGBTI osoba. Koordinira strateške parnice SOC-a. Bavi se zagovaranjem prava istospolnih parova i generalnim unapređenjem pravnog položaja LGBTI osoba u BiH. Koordinira edukacije pravosudne zajednice o ljudskim pravima LGBTI osoba u BiH. Završio je Pravni fakultet Univerziteta “Džemal Bijedić” u Mostaru kao najbolji student generacije. Magistrirao je pravo na Pravnom fakultetu Univerziteta u Sarajevu, Katedra za državno i međunarodno javno pravo.

Kontakt: amil@soc.ba

Amina Dizdar je diplomirala na Pravnom fakultetu Univerziteta u Sarajevu 2018. godine. Pridružila se timu Sarajevskog otvorenog centra kao volonterka u martu iste godine na programu Ljudska prava LGBTI osoba. Od septembra preuzima ulogu projektne asistentice na programu monitoringa evropskih integracija BiH, a potom postaje koordinatorica na programu Prava žena. Autorica je i koautorica nekoliko istraživanja, publikacija i izvještaja u oblasti rodne ravnopravnosti i ljudskih prava, te aktivno zagovara za zakonske izmjene u cilju unapređenja rodne ravnopravnosti. Trenutno je na master studiju na Pravnom fakultetu Univerziteta u Sarajevu.

Kontakt: amina@soc.ba

Admir Adilović je geštalt psihoterapeut*kinja pod supervizijom i sistemski*a konstelator*ica. Aktivizmom za ljudska prava se bavi još od petnaeste godine. Od oktobra 2024. godine obnaša funkciju izvršnog*e direktora*ice Tuzlanskog otvorenog centra, a u rad organizacije aktivno je uključen*a od 2017. godine. Admir je jedna od rijetkih rodno nebinarnih osoba koja se javno autovala u BiH. Svoj aktivizam proširuje na polje umjetnosti kroz pisanje poezije i predstava, te je autor*ica queer predstave “Šta će otac reći“ koja se premijerno prikazala na Kvirhani u Tuzli 2024. godine.

Kontakt: admir@toc.ba

Vesna Malešević je producentica kulturnih događaja i projektna menadžerka s više od dvadeset godina iskustva. Kao bivša istraživačka novinarka, već dugi niz godina djeluje kao braniteljica ljudskih prava. Jedna je od ključnih akterki u radu DKC Incela, društveno-kulturnog prostora u Banjoj Luci, te glavna organizatorica regionalnog BL ART Festivala – aktivističkog umjetničkog festivala.

Kontakt: vesnacave@gmail.com

